

Bizim Ailə

No:6-Mart-Aprel-2009-Qadın-Ailə jurnalı

**31 Mart
Soyqırımı**

**Böyüklərə hörmət
Kiçiklərə şəfqət**

BİZİM AİLƏ

Qadın- Ailə jurnalı
Dövlət Reystr № 20929

Təsisçi və redaktor:
Samirə Mahmudova

Məsul katib:
Mədinə Əliyeva

Redaktor müavinləri:
Eslemnur Məmmədova
Qətibə Vaqifqızı

Redaksiya heyəti:
Dr.Mehri Məmmədova
Dr.Qiyət Məhərrəmli
Dr.Sevinc Aslanova
Dr.Mehriban Qasımova
Dr.Samirə Həsənova
Şefika Kaya Meriç
Gülnarə Atakişiyeva
Zeynəb Nuri
Meryem Demir
Vüsalə Quliyeva
Rəna Mirzəliyeva
Aynur Quliyeva

Abunə və reklam işləri:
Aynur Məmmədova

Dizayn: Bizim ailə

Ünvan: Bakı şəhəri, Nəsimi
r/n C. Məmmədquluzadə
küçəsi.
Tel: 0503696523

Web:
www.bizimaile.az
e-mail:
bizimaile@bizimaile.az
bizimailedergisi@yahoo.com

«BİZİM AİLƏ»DƏN

Əziz oxucu!

Həyat bir mübarizədir. Biz də bu mübarizənin bir parçasıyıq. Gözümüzü açıandan ölənə qədər bu həyatda öz amal və prinsiplərimizi həyat keçirmək uğrunda nələrdən keçmirik? Yıxılıyıq, əzilirik, yenə dururuq, işimizə davam edirik. Bəzən haqsızlıqlara uğrayır, haqqımızı istəmək üçün çırpınıırıq. Amma nəfilə. Bu yerdə sadəcə bir şey bizi təsəlli edərək həyata qaytarır. Bunları Allaha həvalə etmək. Nə yaxşı ki, müsəlmanıq, nə yaxşı ki Allah inancımız var. O inanc bizi həyata bağlayır. Rahatlayırıq, sanki üstümüzdən böyük bir dağ götürülmüş kimi. Ümidlə qabağa, gələcəyə baxırıq. Hələ cavanıq, hər şeyi yenidən qura bilərik. Bəs qocalar, yaşlılar? Onlar da bizim kimi düşünürlərmi? Yoxsa cavanlıqda elədikləri səhvləri düzəldə bilməyəcəklərindənmi peşmançılıq çəkirlər? Bizə elə gəlir ki, çəkirlər. Nəyi səhv etsələr də istər bilərəkdən, ya da bilməyərəkdən artıq olan keçmişdir. Keçmiş qaytarmaq olmaz. Amma keçmişin izləri ilə də yaşamaq olmaz. Yenidən həyata, irəliyə baxmaq lazımdır. Bizə düşən iş isə o səhvlərə baxıb nəticə çıxarmaqdır. Bu dünyanın kövrək, sevgiyə, diqqətə və yardıma möhtac sakinləri sayılan böyüklərimizi, yaşlılarımızı unutmamalıyıq. Onların həyatda buraxdıqları səhvlər bizim üçün ibrət, nailiyyətləri isə müvəffəqiyyətimiz olmalıdır. Onların böyüklüyündən, müdrik məsləhətlərindən faydalanaq. Onları unutmayaq.

Dəyərli oxucularımız! Dərgimizin bu sayında sizləri yenə bir-birindən maraqlı xəbərlər gözləyir. Bu sayımızda böyüklərimizdən, ağsaqqal və ağbirçəklərimizdən danışmaq istədik. Onlara qarşı, sevgi, məhəbbət və mərhəmət göstərməyin milli-mənəvi dəyərlərimiz baxımından nə qədər əhəmiyyətli olduğu üzərində durduq. Eyni zamanda günün əhəmiyyətinə uyğun olaraq xalqımızın 1918-ci ildə başına gələn soyqırımla əlaqədar da məlumat verməyi özümüzə borc bildik. Keçmişini unudan insan, başına gələndən dərs almayan insandır. Eləcə də sevimli Peyğəmbərimiz Hz. Məhəmməd (s.ə.s.) mövludu ilə əlaqədar maraqlı mövzular da sizi gözləyir.

Rəna Mirzəliyevanın Əsri səadət xanımlarından “Hz.-Hafza”, Möhtərəm Osman Nuri Topbaş əfəndinin “Ailədə atalar, analar, övladlar”, Aynur Məmmədzaadənin “Hamiləlik başlanğıcı”, ləzzət dünyamızdakı ləzzətli yeməklər, uşaqlarımızın qəlbini oxşayacaq mövzular inanırıq ki, sizləri sevindirəcəkdir.

Gələn saylarda görüşmək ümidi ilə sizlərdən ayrılıırıq.

İÇİNDƏKİLƏR

NƏ TÖKƏRSƏN AŞINA, O DA ÇIXAR QAŞIĞINA <i>Samirə MAHMUDOVA</i>	3
QOCALAR EVİNƏ HARDAN GEDİLİR <i>Şefika Kaya MERİÇ</i>	5
SİZ QOCALMAYACAQSINIZMI? <i>Mədinə ƏLİYEVƏ</i>	8
SEVGİ VƏ SAYĞI <i>Meryem DEMİR</i>	10
BÖYÜKLƏRƏ HÖRMƏT ETMƏK ALLAHA SEVGİ- DƏN DOĞAR <i>Vüsala QULİYEVƏ</i>	12
GEÇİKMƏYƏK <i>Xatirə HÜSEYNOVA</i>	14
QARDAŞ QARDAŞI QISQANARMI? <i>Esləmnur MƏMMƏDOVA</i>	16
ATƏŞİN İÇİNDƏ GÜL OLARAQ QALA BİLMƏK <i>Xanım HƏMZƏYEVƏ</i>	18
HZ.HAFZA <i>Rəna MİRZƏLİYEVƏ</i>	20
AİLƏDƏ ATALAR, ANALAR, ÖVLADLAR <i>Osman Nuri TOPBAŞ</i>	22
KİÇİKLƏRƏ ŞƏFQƏT, BÖYÜKLƏRƏ MƏRHƏMƏT GÖSTƏRMƏYƏN BİZDƏN DEYİLDİR <i>Samirə HƏSƏNOVA</i>	27
YOLLAR, İLLƏR, DƏRDLƏR <i>Hatice ŞAHİN</i>	28
BAHAR ƏTİRLİ ÖMRÜN XATİRƏSİNƏ <i>Qətibə VAQİFQIZI</i>	30
1918-Cİ İL 31 MART SOYQIRIMI <i>Aygün MƏMMƏDOVA</i>	32
8 MART DÜNYA QADINLAR GÜNÜ <i>Dr. Mehriban QASIMOVA</i>	34
HAMILƏLİK BAŞLANGICI <i>Dr. Aynur MƏMMƏDZADƏ</i>	36
LƏZZƏT DÜNYASI <i>Müeysser TAŞLIYAR</i>	38
MƏTBƏX MƏDƏNİYYƏTİ <i>Məryəm XƏLİLOVA</i>	40
GƏLİN BİRLİKDƏ GÜLƏK <i>Aynur QULİYEVƏ</i>	42
İLK BAHAR <i>Aleyna TAŞLIYAR</i>	44

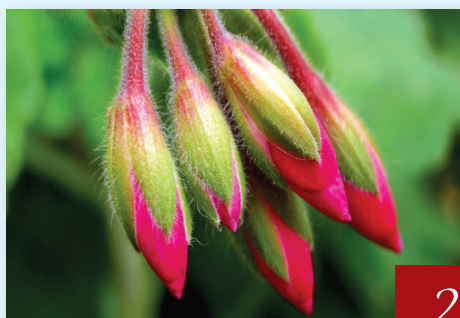
3

NƏ TÖKƏRSƏN AŞINA, O
DA ÇIXAR QAŞIĞINA

5

QOCALAR EVİNƏ
HARDAN GEDİLİR

22

AİLƏDƏ ATALAR, ANALAR,
ÖVLADLAR

18

ATƏŞİN İÇİNDƏ GÜL
OLARAQ QALA BİLMƏK

NƏ TÖKƏRSƏN AŞINA, O DA ÇIXAR QAŞIĞINA

Hər bir xalq gələcəyi olan öz uşaqlarına milli mənəvi dəyərləri içərisində yaşlılara, böyüklərə, ağsaqqal və ağbirçəklərə hörmətlə yanaşmağı, onlara qayğı göstərməyi və sevgi bəsləməyi aşılayır. Böyüklərimiz, ağsaqqallarımız hər zaman vətənin, torpağın bütövlüyü və xalqın xoşbəxt gələcəyi naminə ağıllı və uzaqgörən məsləhətlər, öyüd nəsihətlər vermişlər. Bu adətlər Azərbaycan xalqının dəyərlərində özünəməxsus yer tutur.

Xalqımızın Dədə Qorqud, Nizami Gəncəvi, Füzuli, Sabir kimi müdrik ağsaqqalları daima Azərbaycan xalqının mənəvi cəhətdən möhkəm olması, birlik və bərabərlik ruhu içərisində inkişaf etməsi haqqında çoxlu xeyirli tövsiyyələr vermişlər. Hələ kökümüzə nəzər salarsaq görürük ki, mənsubu olduğumuz İslam dinimizin önəmli xüsusiyyətlərindən biri də böyüklərə hörmət göstərməkdir.

Dinimizin sevimli peyğəmbəri Hz. Məhəmmədin (s.ə.s.) əxlaqi keyfiyyətləri arasında böyüklərə qarşı duyulan hörmət və ehtiram hissinin dərin olduğunu müşahidə edirik. Kövrək hissli və ürəyiyumşaq olan Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) ümmətinin iki qrup insanına: uşaqlara və yaşlılara daha yaxşı davranmağı bir hədisində belə dilə gətirir: *“Kiçiklərə mərhəmət etməyən və böyüklərə hörmət göstərməyən bizdən deyildir”*. Bir başqa hədisində isə saç, saqqalı ağarmış müsəlmanlara hörmət etməyin Allaha qarşı göstərilən hörmətdən qaynaqlandığını deyirdi. (*Əbu Davud, Ədəb 20*). Hər mövzuda mötədilliyi (orta yol) əsas alan Rəsulullah(s.ə.s.) kiçikləri qoruyub onlara qarşı mərhəmət duyduğu kimi böyükləri və yaşlıları da unutmamış, uşaqları sevib, böyükləri saymayanların əsl müsəlman ola bilməyəcəyini söyləmiş (*Əbu Davud, Ədəb 58*), onlara qarşı sevgi

Böyüklərimiz, ağsaqqallarımız hər zaman vətənin, torpağın bütövlüyü və xalqın xoşbəxt gələcəyi naminə ağıllı və uzaqgörən məsləhətlər, öyüd nəsihətlər vermişlər. Bu adətlər Azərbaycan xalqının dəyərlərində özünəməxsus yer tutur.

və qayğısını əsirgəməmişdir. Gənclərə isə bu müjdəni verirdi: *“Əgər bir gənc yaşına görə bir qocaya, yaşlıya hörmət edərsə, qocaldığı zaman Allah ona xidmət edəcək insanlar göndərər”*. (Tirmizi, Birr 75).

Böyüklərə hörmətin Peyğəmbərimizin həyatında nə qədər əhəmiyyətli olduğunu bir başqa nümunəsini Məkkə fəthində görürük. Hər kəsin Hz. Peyğəmbərin yanına gəlib ona sədaqət və bağlılığını bildirdiyi zaman Hz. Əbu Bəkr (r.a.) də yüz yaşına çatmış olan atası Əbu Quhafəni Peyğəmbərimizin hüzuruna gətirir. Hz. Peyğəmbər onları görən kimi ayağa qalxaraq onlara yaxınlaşır və deyir: *“Yaşlı atanı buralara qədər niyə yorursan, mən gəlib evində onu ziyarət edərdim”*. Bu cavaba qarşı Əbu Bəkr: *“Onun sizin yanınıza gəlməsi daha münasibdir”*, cavabını verir.

Böyüklər və yaşlılar mövzusuna toxunmuşkən orta məktəbdə keçilən bir hekayəni burada canlandırmaq istəyirik. Bir kənddə ata, ana, oğul və babadan ibarət bir ailə yaşayırdı. Baba artıq xeyli qocalmış, gözünün nuru da zəifləmişdi. Yemək yeyərkən üst-başına dağıdır, yeməyin yarısı ağzına, yarısını da süfrəyə tökərdi. Bir gün yenə süfrə arxasında yemək yedikləri zaman qoca qabağındakı boşqabı salıb sındırdı. Onsuz da çoxdandır əlindən təngə gələn oğlu və gəlini bundan sonra onu evin küncündə oturdular. Taxtadan bir boşqab və qaşıq düzəldilər. Hər yemək vaxtı taxta boşqabda yeməyini verdilər. Qoca dinməz-söyləməz gözlərindən yaşlar axıdaraq yeməyini bir küncdə yeyirdi. Bu olanları sakitcə kənardan izləyən nəvə bir gün anasına dedi:

-Ana, ay ana mənə taxta verə bilərsən? Onun sözünü eşidən atası:

-Taxtanı nə edəcəksən, ay oğul? dedi. Uşaq dedi:

-Boşqab və qaşıq düzəldəcəyəm. Anası:

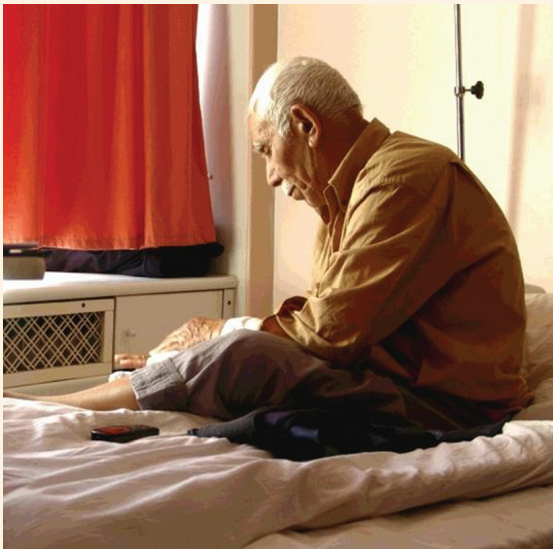
-Boşqabı neyləyirsən, oğlum? Evimizdə gör nə qədər boşqab var.

-Yox, taxta boşqabımız cəmi bir dənədir. O da babamındır. Mən iki dənə də düzəltmək istəyirəm ki qocalanda onda sizə yemək verim.

Ata-ana bu sözləri eşidib utanclarından başlarını aşağı saldılar. Etdikləri işin bir uşağın ruhunda necə izlər buraxdığını anladılar. Yaşlı atalarının əlindəki taxta boşqab və qaşığı atıb onu süfrənin qırağında oturdular. O gündən qoca yenə onlarla birlikdə yemək yeməyə başladı.

Bu hekayə heç də bizə yad gəlməməlidir. İndiki zamanda elə övladlar var ki, ata-anaları qocalar evində onların yolunu gözləyir. Hər dəfə övladı ilə görüşəndə məzlum baxışları ilə onu buradan götürməsinə yalvarır. Həyat əbədi olmadığı kimi insan həyatı da fanidir. Bir gün gələrsən də o ata və ya ananın yerində olarsan. Sevgili Peyğəmbərimiz bir hədisi-şəriflərində buyurur ki: *“Allah Təala hər kəsin etdiyi günahı axirətdə cəzalandıracaq. Ancaq iki qrup insan var ki, onların cəzalarını bu dünyada verməmiş o dünyaya göndərməz. Bunlar zülmə uğrayan məzlumun qarğışı və bir valideynin övladına etdiyi bədduadır”*. O halda insan bu günün sabahını da düşünməli, elə yaşamalıdır ki, etdiklərindən iztirab və peşmançılıq duymasın. Etdiyi əməlin qarşılığının bir gün başına gələcəyini anlasın. Çünki hər insan övladı bu dünyada ədiklərini yığır. Burada atalar nə gözəl deyib: *“Nə tökərsən aşına, o da çıxar qaşığına”*.

QOCALAR EVİNƏ HARDAN GEDİLİR

Insanı hər keçən gün ümitsizliyə salan saysız-hesabsız hadisələr, dəyişikliklər olur. Sanki hər yeni gün insanlıq onu incidəcək, qəlbini acıdacaq yeni hadisələr hazırlayır. Sürətlə axan zaman və dəyişən anlayışlar. Bu bir həqiqətdir ki, hər şey çox sürətlə inkişaf edir. Bu inkişaf təəssüf ki, çox zaman insanlığı sevindirən şəkildə olmur. Çünki həm ictimai, həm də fərdi olaraq insanlığa yön, istiqamət verən amillər insanın ruhi dərinliyini diqqətə almadan sadəcə insanın zahiri təkamülünü təmin edən faktorlardan təşkil olunmuşdur.

Həmişə keçən günlərin xiffətini çəkirik. Uşaqlıq illərini və ya uşaqlıq yaşadığımız kəndi, məhəlləmizi. İnsanın yeni bir şeylə tanış olması və yeniliyi qəbul etməsi ondan bəzi şeylərin əksilməsinə səbəb olur.

Keçmişə həsrət hissi duymaq bir mənada indidən razı olmamanın bir göstəricisidir.

Ancaq bir az əvvəl ifadə etdiyimiz kimi, baş verən hər yeni hadisə, insanı bir az da qorxudur, bir az da gələcək naminə qayğılandırır. İnsan fitrətindən uzaqlaşdıqca özünə yadlaşır, hətta öz-özünün düşməni olur.

Böyüklerimiz, həyatda ən çox ehtiram göstərəcəyimiz gərəkli olan varlıqlar. **“Hörmət”** məhfumu sevgini də içərisində saxlayan bir anlayışdır. İnsan hörmətə, ehtirama əvvəlcə özündən başlamalıdır. Özünə sevgisi və hörməti olmayan bir insanın bunu başqalarına göstərməsi ağla gələ bilərmi?

Atalarımızın yüz illərin sınaqlarından, təcrübələrindən keçirdikləri, dərin mənalı ifadə edən kəlamları hər kəsin qulağına sırğa olmalıdır. *“Nə əkərsən, onu biçərsən”* ifadəsi də beləcə qulaqlarımızda sırğa olacaq nəsihətlərdən biridir.

Gənc ailə başçısı uzun zamandan bəri xanımının davranışlarındakı dəyişikliyin fərqi varır, özünə qarşı niyə bu cür rəftar olduğunu səbəbini bilmək istəyirdi. Əvvəllər hər axşam işdən evinə getmə saatını səbirsizliklə gözlədiyi halda, xanımındakı son zamanlar baş verən dəyişikliklər üzündən axşam evə getmək belə istəmirdi. Halbuki, əvvəllər onu hər səhər gülərlə işə yola salan, axşam da yenə hərərətli rəftarla qarşılayan bir xanımı vardı. Fəqət son günlərdə o xanım getmiş, yerinə başqa birisi gəlmişdi sanki.

Yenə iş dönüşü xanımının bu incidici davranışına dözmədi və onunla ətraflı etməyə üstünlük verdi.

Bəli, problem aydın idi. Problem gənc adamın evində onlarla birlikdə yaşayan yaşlı atası idi. İxtiyar kişi çox qocalsa da, özünü idarə edəcək qədər gücü vardı. Yeməyini yeyir, paltarlarını geyə bilirdi. Qadın evdə yaşlı adamın olmasına dözə bilmirdi.

-Bəsdür! Mən də insanam. Mənim də öz həyatım, dostlarım var. Mən də gəzmək istəyirəm. Kişi xanımının bu davranışlarına heç bir məna verə bilmirdi:

-Yaxşı. Gəzə bilərsən. Buna kim mane olur ki?

-Var, əlbəttə var. Bu evdə bu qoca atan yaşadığıca mənim rahatlığım da alt-üst olur. Hər səhər yataqları yığ, axşam yataq hazırla, yemək hazırla, paltarlarını yu...

Kişi bir xanımına baxdı, bir ixtiyar atasına. Zavallı qoca evdə artıq olduğunu düşünüb əməlli-başlı kədərlənməyə başlamışdı. Oğlu bir yandan atasına baxır, bir tərəfdən də onları diqqətlə izləyən səkkiz yaşındakı oğluna.

-Hə, nə məsləhət verirsən? Nə edək? İxtiyar kişini küçəyəmi ataq? –dedi.

-Onu sən fikirləş. Mən bu adamı evimdə görmək istəmirəm. Hara aparırsan apar.

-Amma o mənim atamdır. Yaşlı bir insan.

Onu bu yaşda necə başqa bir yerə apara bilərəm?!

Qadının üzü əməlli-başlı dönmüşdü. Yaşlı adamın çarəsizlik içində olanları təqib etdiyi vaxt nəvəsi ehmalca babasının böyrünə qısıldı. Yaşlı adam yavaşca nəvəsinin saçlarını oxşayırdı.

Gənc ata çarəsiz qalmışdı. Bir tərəfdə ona illərini verən atası, digər tərəfdə illərdir qurmağa çalışdığı yuvası. Necə bir seçim edə bilərdi? Aman Allahım, necə çıxılmaz işə düşmüşdü.

İçindən dua edirdi:

-Ya rəbbim, sən bu qadına ağıl-düşüncə ver. Sən buna mərhəmət ver, - deyirdi, amma əbəs yerə.

Qadın tələsik salona getdi və əl çantasını götürərək, içindən bir qeyd kağızı çıxardı:

-Al, bu bir qocalar evinin ünvanıdır. Keçən dəfə bərbərdə bir rəfiqəmlə qarşılaşdım. Ondan aldım, bu atanı ora yerləşdir.

Gənc adam dəliyə dönmüşdü. Necə ola bilərdi bu? Qocalar evi. Atasını necə ora qoyardı. Bu qədər aciz idimi? Qeyri-ixtiyari qeyd kağızına uzandı əli. Aldı və oxudu. Bir orda yazılana, bir də atasının üzünə

**Böyüklerimiz, həyatda ən
çox ehtiram göstərəcəyimiz
gərəkli olan varlıqlar.
“Hörmət” məhfumu
sevgini də içərisində
saxlayan bir anlayışdır.
İnsan hörmətə, ehtirama
əvvəlcə özündən
başlamalıdır.**

baxdı. Tələsik çölə çıxdı. Getdi maşını işə saldı və təngnəfəs yenidən evə gəldi.

-Ata gedirik, -dedi, titrək səslə.

-Hara oğlum, -dedi, qoca.

Susdu. Bir şey demədən:

-Heç, - dedi. Bir az havaya çıxmaq. Havamızı dəyişərik.

Qoca yerindən yavaşca tərpəndi. Düz yanında oturan nəvəsi hər şeyi başa düşmüştü. Bir tərəfdə üzü dönən anası, bir tərəfdə arada qalan atası, bir tərəfdə də çarəsiz babası. Heç bir şey deyə bilmədi. Qoca üzündə illərin cizgiləri, gözləri donuq və addımları yavaş. Qalxdı, paltosunu götürdü. Geyindi, papağını başına qoydu və qapıya doğru getdi. Gənc adam elə bil ağlayacaqdı. İxtiyar kişi və oğlu evdən çıxdılar. Uşaq qaçdı, balkondan aşağı baxdı. Qoca avtomobilə minmişdi artıq. Atası tam maşının qapısını açıb mindiyi an, uşaq:

-Ata, - dedi. Cibindəki kağızı əsla itirmə!

-Nə üçün oğlum? Nə edəcəksən sən onu?

-Ata, bir gün sən də qocalacaqsan. Mən də səni aparıb o qocalar evinə qoyaram. Ona görə itirmə, yaxşımı?

Gənc atanın dünya başına çökdü. Necə bir xətanın içində olduğunu başa düşdü. Amma artıq çox gec idi.

Belə... bu günümüzdən bir mənzərə. Və insan üçün nə əkərsə onun biçəcəyini bəyan edən bir əhvalat. Bu günün güclü-qüvvətli gəncləri sabahın bir yaşlı və aciz insanlarıyıq.

Biz, kim olursa olsun, bizə yaxınlıq dərəcəsi nə qədər olursa olsun fərqləndirmədən, hər bir böyüyə qarşı ehtiramla və hörmət-izzətlə, sevgilə rəftar etsək, bunun qarşılığını, əvəzini həm bu dünyada, həm də axirətdə mütləq alacağıq.

ETİQAD-İNAM

Şübhədən inama yol tutmuşam mən,
Özümü özümdə unutmuşam mən.
Bilmirəm özümdə mən kiməm, nəyəm?
Özümə bir qulam, hakiməm, nəyəm?

Bəzən pislə yaxşı, uzaqla yaxın
qarışır,
Gözümdə dəyişir aləm.
Mələklə şeytanın, haqla nahaqqın
Savaş meydanına çevrilir sinəm.
İnamın önündə şübhəm baş əyir
İnama inamla getdiyim zaman.
Amma möcüzələr girə bilməyir
Ağlaman taybatay qapılarından.
Günəş sirr,
Ay da sirr,
Ulduzlar da sirr.
Nə vaxt azılacaq bu sirr düyünü?
Ağlın kiçikliyi qavraya bilmir
Xaliqin ölçüsüz böyüklüyünü.

Onda etiqadı dərhal arxa cərgədən
Dərhal köməyimə zağırıram mən.
Beləcə gedirəm inama doğru.
Bilmirəm, inama gedən yolmu bu?

Suallar beynimi deşir günbəgün,
Özümə ən böyük sirrəm özüm də.
Qeyri-adiliklər bəlkə bununçün
Dönür möcüzəyə mənim gözümdə?

Elə yol gedirəm, yol uzun, yoxuş,
Son ucu görünmür gözə mənzilin
Çatdığım hər mənzil başlangıcıymış
Getmək istədiyim təzə mənzilin.

Bəxtiyar Vahabzadə

SİZ QOCALMAYACAQSINIZMI?

Bizim nəslin uşaqları ibtidai sinifdə “**Ana sözü**” kitabında gecələr nəvələrinə nağıl danışan ağsaqqal babaların, ağ saçlı nəvələrin söylədikləri gözəl nağılların əks olunduğu hekayələri oxuya-oxuya, onların şəkillərinə baxa-baxa böyümüşlər. Bunlar real həyatdan kitablara süzülən şah əsərlərdir. Ailənin dirəyi sayılan babalarımız, nəvələrimiz atadan-anadan daha çox hörmət-izzət görürdü. Onların şəfqət qucağında sobanın istiliyində dinlənən nağıllar hələ bir az da qorxulu olardısı onlara daha çox sığınma ehtiyacı ilə yaxınlaşdığımız o şəfqət qucağı və titrəyərək sarılan qollar və o anlar nə gözəl ailə-həyat səhnələriydi.

İndi isə ailədən uzaqlaşdırılan qocalar bir yana dursun, ataların və anaların belə mənzili qocalar evləri olmuşdur. Qocalar evindəki insanların sayı gün getdikcə artmaqdadır. Bu heç də sevindirici bir hal deyildir. Əlbəttə kimsəsiz olanlar üçün sevindiricidir. Amma kiçikliyində bütün

əzab və izzətlərinə qatlandığı, gözlərinin nuru, qəlblərinin sevinci olan övladları tərəfindən böyüdüyündə çölə atılan insanlar heç xoşbəxt ola bilərlərmi?

Hər cəmiyyətin özünə görə qanunları vardır. Tarix boyunca bizi biz edən, möhkəm olmağımızı təmin edən bu qanunlar içində “*kiçiklərə şəfqət, böyüklərə mərhəmət*” daha böyük bir yeri vardır. Get-gedə kiçilən ailə anlayışında babaların, nəvələrin hətta ana və ataların evdən qovulması bu qanunları itirməyə başlamış olduğumuzun təhlükə signalı deyilmi? Anasına “*qoca qarı*” deyə müraciət edən və ya xərclik vermədiyi üçün onlara əl qaldıran gənclərimizin mətbuatda əks olunan halları üzücü olduğu qədər də ibrətli hekayələri təhlükənin böyüklüyündən xəbər vermirmi?

Bir ailəni meydana gətirən fərdlərin bir-birilərinə qarşı qarşılıqlı haqq və vəzifələri vardır. Bu haqq və vəzifələrə riayət və sayğı şübhəsiz ki, bir ailədə cənnət həyatının hələ bu dünyada ikən yaşanmasını, əksi də cəhənnəm həyatının eyni şəkildə bu dünyada yaşanmasını sərgiləyər.

Uca Allah Qurani Kərimdə bizə ana-atalarımıza yaxşılıq etməyimizi, yaşlandıqları zamanda onlara mərhəmətli olmağımızı əmr edir, xüsusilə, analarımızın hamiləlik müddətində necə əziyyətlərə qatlandıqlarını da bizə xatırladır. Ailədə “**ana**” ən üstün varlıqdır. Bu fədakar insan yeməmiş, yedirmiş, geyin-

Bir ailəni meydana gətirən fərdlərin bir-birilərinə qarşı qarşılıqlı haqq və vəzifələri vardır. Bu haqq və vəzifələrə riayət və sayğı şübhəsiz ki, bir ailədə cənnət həyatının hələ bu dünyada ikən yaşanmasını, əksi də cəhənnəm həyatının eyni şəkildə bu dünyada yaşanmasını sərgiləyər.

məmiş, geyindirmiş, yatmamış, yatırtmış, şəfqət qanadlarını övladlarının üzərinə gərmişdir. Evinin gözetçisi və qoruyucusu sabahın böyüklərini yetişdirəcək, təlim-tərbiyə edəcək, sabahlara hazırlayacaq, onlara nümunə olacaq, özündən çox şeylər verəcəkdir. O biləcək ki, həm əxlaqən, həm də fəzilətən *“böyük insanlardan böyük insanlar meydana gəlir”*. Övladını yetişdirmək üçün əvəzində *“saçını süpürgə edən”* bu mübarək insana nə edilirsə edilsin haqqı ödənməz. Bu haqda *“Cənnət anaların ayaqları altındadır”* hədisi daha çox şeyi ifadə edir.

Ataların halı da analardan fərqli deyildir. Onların çöldə çəkdiyi iztirablar, istisoyuq demədən, aclıq-toxluq bilmədən hər cür sıxıntılara qatlanmaları nə üçündür? Şübhə yoxdur ki, *“ailəm, uşaqlarım”* ac qalmasın deyə deyilmi? Ata da ana qədr əziz və mübarək bir insandır.

Bir gün Peyğəmbərimizə sual verirlər: **“Ya Rəsulullah söhbətimə, qayğıma layiq kimdir? Peyğəmbərimiz verdiyi cavab: anandır, anandır, anandır, sonra**

atandır”. (*Riyazüs-salihin, tərcümə və şərh C.1 Hədis nö: 312*)

Yenə bir gün Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) deyilərək: **“Burnu yerdə sürünsün”** deyə, üç dəfə təkrarladıqdan sonra, **“Kim, ya Rəsulullah, kimin burnu yerdə sürünsün?”** deyə soruşanlara:

“Anası-atası və ya hər ikisi birdən yanında ixtiyarladığı halda cənnətə girməyən kimsənin burnu yerdə sürünsün”. (*Əl-camius-səhih, Müslim və tərcüməsi C. 8 Hədis nö:10*) cavabını verir. Demək ki, Allahın rızasını qazanmaq ananın-atanın rızasını qazanmaqla mümkündür.

Bəzi gənclər hətta ata-analarının ölüm-lərini arzu edir. Bu bir vəhşilik sayılmırmı? Bəziləri məişət qayğılarından şikayətlənir. Amma unutmurlar ki, ruzini verən Allahdır. Onları qovduqdan sonra bərəkətləri artırmı? Əlbəttə ki, artmır.

Əziz gənclərimiz bir gün sizdə qocalacaqsınız, sizin də övladlarınız böyüyəcək, sizin də beliniz büküləcək. Unutmayın ki, sizin valideynlərinizə etdiklərinizi onlar da sizə edəcəklər.

SEVGİ VƏ SAYĞI

Cəmiyyətdə nəsillər
boyu hörmət-izzət
ənənəsinin yaşadılması
hər kəsin əvvəlki nəsle
mənsub insanlara, sırf
böyük olduqları üçün
hörmətkar
davranmalarına bağlıdır.

Əvəllər belə idimi... böyüklər kiçikləri sevər, kiçiklər böyükləri sayardı deyər başlamayacam sözə... Sözlərimi Allah-təala böyüklərə necə ehtiram etməyimizi istəyir, Rəsulullah(s.ə.s.) kiçikləri necə sevməyimizi istəyir, onlarla bəzəyəcəm bu yazımı...

Allah təala, ayələrdə ata-anamıza hörmətimizin nə ölçüdə olması lazım gəlirdi-

yinin dəfələrcə vurğulayır. **İsra surəsi 23-cü ayə, Əhqaf surəsi 15-ci ayə** bunlara bir nümunə bizlər üçün. Rəsulullah(s.ə.s.) hədisi şəriflərində bizlərə işıq tutur, böyüklərə hörmət edərkən hansı bir yolu seçməyimizdə. Ya da kiçiklərə münasibətlərimizdə necə olmağımız lazım gəldiyini vurğulayır.

İndi Rəsulullah(s.ə.s.) həyatından bir-neçə epizoda səyahət edək:

“Əbu Yəhya Səhl İbni Əbu Harmə əl-Ənsari (r.a.) belə dedi :

Abdullah İbni Səhl və Muhəyyisa İbni Məsud, sülh günlərində Haybərə getmişdilər. İşlərini görmək üçün bir-birlərindən ayrıldılar. Nəhayət, Muhəyyisa görüşmə yerinə gəldikdə Abdullah İbni Səhli qan içində can verdiyini gördü. Onu dəfn etdi və sonra Mədinəyə qayıtdı. Abdullahın qardaşı Əbdürrəhman İbni Səhl vəziyyəti bildikdə Məsudun oğulları Muhəyyisa və Huvayysanı yanına alaraq Peyğəmbər (s.ə.s.) yanına getdi. Oradakıların yaşca ən kiçiyi olan Əbdürrəhman, hadisəni nəql etməyə başladı. Bu zaman Hz. Peyğəmbər: “*Sözünü böyüyünə ver, sözü böyüyünə ver!*”-buyurdu. Əbdürrəhman susdu və hadisəni digərləri danışdı”.(Buxari, Cizyə 12, Ədəb 89, Diyat 22; Müslim, Kasamə I, 36)

Yaş baxımından ən kiçikləri olmağına baxmayaraq mərhumun qardaşı Əbdürrəhman, hadisəni söyləmək üçün sözə başlamış, ancaq Hz. Peyğəmbər böyüklərin haqqının tapdanmamasına diqqət etmiş və “*Sözünü böyüyünə ver*” deyər Əbdürrəhmanı xəbərdar etmişdir. Hüquqi mənada da sözü əvvəlcə böyüklərə vermək, bununla da onların haqqına ri-

yət etmək lazım gəldiyini ortaya çıxartmaqdır.

Yenə Peyğəmbər (s.ə.s.) başqa bir hədisi şərifində: İbni Ömər (r.a.)dan rəvayətlə belə buyurdu :

“Yuxuda dişlərimi misvakla təmizləyirdim. Yanıma biri digərindən yaşlı olan iki kişi gəldi. Mən misvaqı kiçiyinə vermək istədim. Mənə: Böyüyə ver deyildi. Mən də böyüyə verdim”. (Müslim, Röya 19, Zühd 70(sənədlə) Buxari, Vudu 74(sənədsiz))

Rəsuli Əkrəm su və ya süd kimi bir şey içdiyi zaman, hamısını içməz bir miqdar saxlayar, onu da sağ tərəfində olana ikram edərdi. Sağ yanındakı yaşca kiçik biri olsa idi, ondan icazə alaraq sol yanındakılara ikram edərdi. Burada, ehtimalla iki kişi eyni tərəfdə, bəlkə də sol tərəfdə olduqları üçün, Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) özünə ən yaxın olana misvak uzatdı. Ancaq özü Cəbrayıl(ə.s.) tərəfindən xəbərdar edilərək, misvaqı yaşca böyük olana verməsi istəndiyi üçün o da belə etmişdir. Bu hadisənin yuxuda cərrəyan etməsi heç bir şeyi dəyişdirməz. Çünki peyğəmbərlərin yuxusu da gerçəkdir, həqiqətdir.

Peyğəmbər (s.ə.s.) gündəlik işlərdə də elm və fəzilət sahibi olan hər kəsə və yaşca böyük olan insanlara üstünlük verilməsini, bu hadisələrlə bir daha açıqlamış olmaqdadır..

Böyüklərə ehtiram və hörmətin hələ bu dünyadaykən əvəzinin veriləcəyini bu hədisdə aydın görə bilərik. Ənəs ibni Malik (r.a.)dan rəvayətlə, Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) belə buyurdu :

“Allah təala, yaşından ötrü bir ixtiyara hörmət göstərən gəncə, qocaldıqda xidmət edəcək insanlar bəxş edər”. (Tirmizi , birr 75)

Cəmiyyətdə nəsillər boyu hörmət-izzət ənənəsinin yaşadılması hər kəsin

əvvəlki nəsllə mənsub insanlara, sırf böyük olduqları üçün hörmətkar davranmalarına bağlıdır.

Məlum bir həqiqətdir ki, bu gün qoca olan dünyanın gənci idi. Bu gün gənc olan da sabah qocalacaqdır. Böyüklərimiz tərəfindən çox zikr edilən *“xidmət edən xidmət görər”* ifadəsi hədisi-şərifimizlə üst-üstə düşür. Hədisimiz, yaşlı qullarına hörmət edənlərə, qocalıqda onlara xidmət edən insanlar bəxş etməklə Allah təalanın mərhəmət edəcəyini bəyan etməkdədir.

İndiyə qədər həmişə kiçiklərin böyüklərlə necə rəftar etməli olduqları haqqında hədisi-şəriflərdən istifadə etdik. Bəs, böyüklərin kiçiklərə rəftarı necə olmalıdır? Təbii ki, ələmlərə Rəhmət Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) bu mövzuya da toxunmuşdur.

Amr İbni Şuayb atasının vasitəsilə babasından rəvayətinə əsaslanan Rəsulullah (s.ə.s.) belə buyurmuşdur:

“Kiçiklərimizə acımayan, böyüklərimizin (böyüklük) şərafətini tanımayan bizdən deyil”. (Əbu Davud, Ədəb 58; Tirmizi, Birr 15)

Hədisi şərifimiz böyüklərin də mərhəmət örtüyünə bürünüb kiçiklərə eyni həssasiyyətlə şəfqət qanadlarını gərməli olduğunu vurğulamışdır.

Rəsuli Əkrəm bizə İslamın zərif insan işi olduğunu insanlararası münasibətlərə dair müxtəlif hədislərində bəyan etmişdir. 14 əsrdən bu günümüze işıq tutaraq cəmiyyətdəki bağları qüvvətləndirməyi hədəfləyərək bu qanunlara riayət etməyimiz baxımından fərdlərarası xaosun önünə keçməkdədir.

Bizə düşən vəzifə nədir? Böyüklərə hörmət-izzət, kiçiklərə mərhəmət göstərmək.

BÖYÜKLƏRƏ HÖRMƏT ETMƏK ALLAHA SEVGİDƏN DOĞAR

Biz bəzən sizin sözünüzdən çıxırıq. Sizləri incidirik. Amma əziz böyüklər, bilsəniz ki, biz səhv etdiyimizdə sizin bizi bağışlamağınız, səhvlərimizə baxmayaraq başımızı sığallamağınız bizə həyatda mətin addımlar atmağa necə qol-qanad verir, nə qədər özümüzü güclü hesab edirik və sizin bu addımınız bir daha sizin həqiqətən böyüklüyünüzün, kamilliyinizin əlamətidir. Bu yerdə atalarımızın bir kəlamı yada düşür: *“Kiçik səhv edər, böyük əfv edər. Kiçik oxşanmağa, bağışlanmağa ehtiyac duyar həmişə”*...

Bəs, nə vaxt kiçik həqiqi mənada deyil, məcazi mənada *“böyüklük”* edəcək?

Böyüklərin övladlarına borclarından biri də onlara uşaq vaxtından böyüklərə hörmət etməyi öyrətmələridir. Tariximizdən, folklorumuzdan bəllidir ki, adət və ənənələrimizdə böyüyə nə qədər hörmət, ehtiram var. Böyük gələndə yerini ona ver-

mək, böyüyə birinci ikram etmək, böyük danışanda susmaq, sona qədər dinləmək bizim böyüyə olan sevgi və ehtiramın bariz ifadəsidir. Bu qaydalara Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.) in hədislərində də rast gəlirik. O, hədislərində saç-saqqalı ağarmış yaşlı müsəlmana, Quran hökmlərini çeynəməyən, əməldən uzaq olmayan hafizlərə, adil hökmdara hörmət, ehtiram etmənin Allaha olan sayğıdan doğduğunu buyurur. (*İmam Nevevi, Riyazüs Salihin tərcüməsi, səh. 342*).

Əbu Said Səmurə ibni Cundəb (r.a.)dan belə rəvayət edilmişdir: *“Rəsulullah həyatda ikən kiçik idim, ondan çox şeylər əzbərləmişdim. Buna baxmayaraq məndən daha yaşlı kəslərin olduğu məclisdə söz deyə bilməzdim”*, -deyə buyurur. Bununla böyüklərin danışdığı zaman kiçiyin susmasına işarə edilir. (*İmam Nevevi, Riyazüs Salihin tərcüməsi, səh. 344*).

Böyüklərin övladlarına borclarından biri də onlara uşaq vaxtından böyüklərə hörmət etməyi öyrətmələridir. Tariximizdən, folklorumuzdan bəllidir ki, adət və ənənələrimizdə böyüyə nə qədər hörmət, ehtiram var.

Ağsaqqal, ağbirçək sözünü dinləmək, onlardan məsləhət almaq bizim hər zaman ehtiyac duyduğumuz məqamlardandır. Demişlər ki, böyük olan yerdə bərəkət olar. Həyatın çətin sınaqlarından keçmiş, baş ağardıb kamilləşmiş böyükələr olan evdə səhv az olar. Hər zaman öz təcrübəsindən övladlarına məsləhət dayağı olar böyükələr.

Ağsaqqal, ağbirçək sözünü dinləmək, onlardan məsləhət almaq bizim hər zaman ehtiyac duyduğumuz məqamlardandır. Demişlər ki, böyük olan yerdə bərəkət olar. Həyatın çətin sınaqlarından keçmiş, baş ağardıb kamilləşmiş böyükələr olan evdə səhv az olar. Hər zaman öz təcrübəsindən övladlarına məsləhət dayağı olar böyükələr. Onların qədrini bilib qorumaq Uca Allah qarşısında bizim müqəddəs borclarımızdandır. Dünyaya gələndə necə əziyyətlər çəkib, daha sonra min bir çətinliklə böyüdən, təhsil-tərbiyə verən böyükələrimiz bizdən yalnız *“yaxşı səsləri, sədaları gəlsin, bizə kifayətdir”* deyərək, yenə də bizdən heç nə ummazlar. Bəzi məqamlarda biz onlardan çox bilikli, savadlı ola bilərik. Amma onların yanlışlarını, xətələrini ən gözəl, incə, xətrə dəyməmək üsulu ilə necə demək lazım gəldiyini örnək olsun deyək iki alim-cənab, əsalətli uşağın: Hz. Həsən (r.a.) və Hz. Hüseyin (r.a.)-ın yüksək tərbiyə məktəbindən bir nümunə ilə göstərə bilərik.

Bir gün Hz. Həsən (r.a.) və Hz. Hüseyin (r.a.) uşaqlarla bir çeşmənin kənarında oynayırdılar. Bu zaman ixtiyar bir kişinin dəstəmaz aldığını gördülər. Lakin onun aldığı dəstəmaz səhv idi. Bunu kənardan izləyən Hz. Həsən və Hz. Hüseyin öz aralarında fikirləşdilər ki, bu qocanın səhvini necə başa salsınlar ki, o inciməsin, utanmasın. Bir qədər fikirləşdilər, sonra belə qərara gəldilər. Sanki dəstəmazı onlar səhv bilirlərmiş kimi davranaraq qocayla belə bir dialoqa girdilər: Hz. Həsən

(r.a.): *“Əmi, bir baxın! mənə, sən səhv dəstəmaz alırsan, deyir. Hər ikimiz sənin yanında dəstəmaz alaq. Görək hansımız daha düzgün dəstəmaz alırıq”?*..-dedi. İxtiyar: *“Yaxşı, əziz balalarım! Dəstəmaz alın, görək”*,-dedi. Hər ikisi başdan sona qədər gözəl, düzgün bir şəkildə dəstəmaz alırlar. Bütün bunları diqqətlə izləyən ixtiyar belə deyir: *“Övladlarım, sizin ikiniz də düzgün dəstəmaz aldınız. Əslində mənim aldığım dəstəmaz səhvdir”*. İxtiyara ən çox təsir edən, onu heyran qoyan uşaqların bu gözəl tərbiyəsinin nümayişi olur. Və yaşlı adam onlara təşəkkür edir və *“Allah-təala sizdən razı olsun”* deyər, dua edir. Budur, kiçiyin artıq biliyi olsa da, öz böyüyünə qarşı onu incitmədən, xətrinə dəymədən, utandırmadan onu öyrətmək tərbiyəsi və hörməti...

Bəli, kiçiyin biliyi çox olsa da, öz böyüyü qarşısında bunu nümayişkarənə göstərməməli, təkəbbürlü olmamalıdır. Əlbəttə, müdrik müəllimin özündən sonra gözəl, tərbiyəli və mükəmməl tələbə yetişdirməsi onun alimliyinə, böyüklüyünə işarədir. Burda gənc nəslin vəzifəsi sahib olduğu elmlə, biliklə qürrələnib, özünü öyməməsi, ustadından üstün tutmaması, özünün biliyinin müəlliminin zəhmətinin bəhrəsi olduğunu unutmamasıdır. Azərbaycan ədəbiyyatında da bu haqda bir çox dəyərli nümunələr var. Ustad Aşıq Ələsgərin dediyi kimi:

Ustadına kəm baxanın...

Gözlərinə qan damar...

GECİKMƏYƏK

Masanın üzərinə bir kağız qoyulmuşdu. Tərtəmiz, ağ kağızdı. Sakitcə yaxınlaşıb masanın arxasında əyləşdim və nəzərlərimi bu kağızın üzərinə cəmləşdirdim. Necə də bəyazdı! Dünyaya yenidən göz açmış körpənin hafizəsinə bənzətdim onu. Düşündüm ki, hər birimiz Uca Rəbbimizin istəyi ilə dünyaya gələndə bu cür şəffaf oluruq. Sonra özümüz hiss etmədən belə olduğumuz mühitə, ətrafımızdakı insanlara, onların bizə doğru görünməsi əslində isə yanlış, yaxud əksinə, yanlış görünməsi də həqiqətdə doğru olan davranışlarına görə hafizəmizə görə bir çox kəlimə, cümlə, hətta mətinlər, cildlərlə kitablar belə yazılır. İlk dövrlərdə yazılan bu əsərlər, gələcəkdə hər addımınızda istifadə edəcəyimiz gündəlik düsturlara çevrilir. Bu düstur düsturların bəziləri məsələni həll etməkdə əlimizdən tutur, am-

ma bəziləri də yanlış olur ki, *“Arını pətəyindən ayır”* deyib müşkülə aparır. Elə bu zaman dərk edirik ki, yanlışların düşüncəmizə həkk olunmaması lazımdır. Seçim etməli oluruq, ancaq necə? Hansı üsulla? Bilmirik və həyat öz axarı ilə gedərək səhvlərimizin nəticəsini göstərir, öz-özlüyündən seçim aparır. Fəqət bizi gözləmir. *“Artıq doğru yola gəldim”* deyib qapısını döydükdə nədənsə açılmır. Artıq bu zaman təlaşlanır, onu iki əllə, ayaqla, bütün gücümüzlə yerindən tərpətməyə çalışırıq. Qapının hər nöqtəsində bir açar yeri axtararkən gözümüz bizi qəflətdən oyadan bir yazıya sataşır: *“Artıq çox gecdir”*... Hər şeyin bitdiyini, sanki yoxluğa getdiyini düşünürük. Qəribədir, üzümüzə qapı açılmadığı halda, başqa bir qapını biz açmalıyıq, açmaya bilmərik. Çünki döyən əcəldir. Elə bu an məlum olur ki, tükənən yalnız bir şey-

Qapının hər nöqtəsində bir açar yeri axtararkən gözümüz bizi qəflətdən oyadan bir yazıya sataşır: *"Artıq çox gecdir"*... Hər şeyin bitdiyini, sanki yoxluğa getdiyini düşünürük. Qəribədir, üzümüə qapı açılmadığı halda, başqa bir qapını biz açmalıyıq, açmaya bilmərik. Çünki döyən əcəldir.

dir; Allahu-təalanın bu dünyada axirət həyatımızı qazanmamız üçün bizə verdiyi zaman kəsiyi-ömür yolumuz. Əsas olan hələ yeni başlayacaq. Hər əməlimizin qaş-göz işarələrimizin belə hesabını ödəyəcəyik. Yanlışlarımıza, səhv əməllərimizə görə təəssüflənər, artıq əldən verdiyiniz fürsət üçün fəryad edərək. Bir saatlıq, bir dəqiqəlik dünyaya qayıdıb, illərlə bir ömür buraxdığımız səhvləri düzəltmək istərik... Ancaq üzümüz yenə qapıya dönər, göz aynamızda bir söz əks olunar: **"Gecdir"**. Bütün bunları düşünərkən daxilimizdən bir sual səslənər: *"Mən niyə Allahın üzərimə qoyduğu qanunları düşünmədim, bu qədər fəni həyat sürdüm? Axı mənə Yara-danın olduğunu bilə-bilə, onun məni məndən yaxşı bildiyini bilmədimmi? Cavab axtararkən soruşurdum: bu sual üçün gecikmədimmi?"*...

Nə qədər peşman edir insanı gecikmək. Sanki imtahana buraxılmışsan. Bu imtahanı uğurla başa çatdırman, müvəffəqiyyət qazanman üçün sənə cədvəl verilir, xəbərsiz olursan. Əlini onu götürmək üçün uzatdıgındasa, artıq imtahan bitmiş olur. Dünya da bir imtahan, bizə verilən verilən ömür də bir buraxılışdır. Cədvəlimizi vaxtında götürməli, ömür yolumuzu doğru yolla, gözəl şəkildə getməliyik. Bir ka-

ğızdan körpəyə, körpədən axirət düşüncələrinə qədər yola çıxdıq. Allah(c.c.) yer üzündə yaratdığı hər bir zərrədə bizim üçün bir ibrət var. Hər şey onun idarəsi altındadır. O nizamlayandır. Allaha həmd və sə-nalar olsun ki, bizim hər birimizə dəyərləndirməmiş üçün fürsət verib. Biz də fürsətdən yararlanmalı, Allahın göndərdiyi Quranla, Hz. Peyğəmbərimiz (s.ə.s.)in yolu ilə getməliyik. Bəlkə də bizim hafizəmiz körpələrdəki kimi bəmbəyaz deyil, ancaq yenə biz gecikməmişik. Qapımızı əcəl döyüncəyə qədər *"arı olub güldən şirə çəkən"* bilərik. Necə ki, arı növbənöv güllərdən nektar toplamaq üçün uzun bir səfər edib sonra yuvasına qayıdır, biz də o cür səfərdəyik. Yaxşı əməllər işlə-yərək, saleh əməllər toplayıb əbədi həyatımıza getməliyik. Digər tərəf-dənsə, dünyaya yeni doğulmuş kör-pə tək gözəl həyata başlaya biləcək bir fürsət sahibiyik. Dinimiz bizə tövbə edənlərin bağışlayacağını, hətta savablarının daha çox olduğunu bildirir. Allah Rəhimlilərin ən Rəhimlisi, Mərhəmətlilərin ən Mərhəmətlisidir. Elə isə, nə üçün hər birimiz tövbə edərək yeni həya-ta **"Bismilləh irrəhmən irrəhim"** deyib, dünya fincanına axirətdə içəcək olan şərbət doldurmaq üçün tələsməyək?

AİLƏ MƏKTƏBİ

Esłəmnur MƏMMƏDOVA

QARDAŞ QARDAŞI QISQANARMI?

Qardaş qısqanclığı insanlıq tarixi qədər qədimdir. İnsanlıq tarixində ilk cinayət də qardaş qısqanclığı tərəfindən işlənmişdir. Qabil atası tərəfindən sevilən qardaşı Habil o qədər qısqanırdı ki, qısqanclıq atəşini ancaq onu öldürərək söndürməyə çalışır deyər düşünürdü. Hz. Yusufun qardaşları da qısqanclıq duyğusuna məğlub olurlar, gəzməyə getmək bəhanəsiylə onu evlərindən uzaq bir quyuya atırlar.

İnsanı digər varlıqlardan üstün edən onun ruh və düşüncə zənginliyidir. Düşüncənin yaxşısı və pisi yoxdur, insanın yetkinləşməsi üçün bütün düşüncələr, duyğular lazımdır. Pis düşüncə yoxdur, yaxşıya yönləndirilməmiş düşüncə vardır. Valideynin vəzifəsi pis düşüncələrin yerinə yaxşı düşüncələri (fikirləri) yerləşdirməkdir. Uşaq təhsilinə bu anlayışla yaxınlaşdığımız zaman pis olaraq adlandırdığımız düşüncələri qınama, qadağan etmə və inkar yolunu seçirik. Uşaqlarımıza bu ifadələri təkrar etməmələri üçün təzyiq tətbiq edirik. Hər hansı bir səbəblə qəzəblənən uşağa: "Sənə ayıb olsun, insan anaya qəzəblənərmir! Yaxşı uşaqlar anaya qəzəblənməz",- deyirik. Əgər bir ana haqsız yerə uşağını cəzalandırmış və ya söz verdiyi halda

sözünü yerinə yetirməmiş isə uşağın hirsənərək bu davranışı etiraz etməsi qədər normal bir şey vaxdımı? Uşağın haqlı hirsini basdırmağa haqqımız yoxdur. Bizdən üstün insanları qısqanaraq onların səviyyəsinə çatmaq üçün var gücümüzlə çalışırıq. Uşaq üçün də vəziyyət eynidir. Daha əvvəl özünə aid olan ana və ata sevgisinin qardaşa və ya bacıya yönəldiyini zənn edər. Qısqandığı qardaşından üstün olmağa cəhd göstərir, beləcə ana-atanın qardaşa yönələn sevgisini və diqqətini təkrar öz tərəfinə çəkməyə çalışır.

Qısqanclığın qarşısını necə ala bilərik?

Davranış və sözlərimizlə uşağın qısqanclıq duyğusunu özümüzü onun yerinə qoyaraq anlayış göstərəcəyik. O zaman uşaq qısqanma duyğusunun pis bir şey olmadığını düşünüb rahatlayacaq, günahkarlıq kompleksinə qapılmayacaq. Qardaşının ağlamalarına əsəbləşdiyini və onu sevmədiyini söyləyən bir uşağa anası belə yaxınlaşa bilər: "Demək qardaşının ağlamalarına hirsənirsən? Doğrusu hərdən bir mən də hirsənirəm, xüsusilə gecələri ağlayaraq mənə yuxudan oyandırdığı zaman. Ancaq mən onun anasıyam və ona baxmaq məcburiyyətindəyəm. Sən də balaca olanda belə ağlayır-

*dın və mən sənə də analıq vəzifəmi edir-
dim. Bəzən bəzilərinə əsəbləşməmiş onu
sevmədiyimiz mənasına gəlməz". Uşaq
ananın bu anlayışlı yanaşması qarşısında
sevmək qədər hirsələnməyin də normal
olduğunu öyrənəcək, duyğularını inkar
və basdırmaq yerinə tanıma fürsəti ta-
pacaq.*

Qardaş anlaşılmaqlıqları və döyüşləri
də ana-ataları çətin vəziyyətdə buraxan
bir təhsil problemidir. Ümumiyyətlə,
ana-atalar kiçiyi qorumaq, böyükdən
anlayış göstərməsini istəmək kimi səhv
bir yanaşmada olurlar. Kiçik də bunu isti-
fadə edərək ən kiçik anlaşılmaqlıqda qış-
qırmağa başlar: *"Ana, böyük qardaşım (və
ya bacım) məni vurdu!"* Ana da oyuna gə-
lərək böyüyə qışqırar: *"Sənə neçə dəfə
qardaşına vurma dedim. Axı sən böyük-
sən!"* Ümumiyyətlə, kiçik uşaq böyüklə
yarış halındadır, onun buyruğu altına gir-
mək istəməz. Böyüyə güc çatdırma bil-
mədiyində əzilmişlik rolu oynayaraq ana
və atanı köməyə çağırır. Dəstək tapdığı
zaman döyüşü qızısqırmaqdan geri da-
yanmaz. Öz etdiyi haqsızlıqlarla döyüşü
başlatdığını söyləməz, böyüyün etdik-
lərini sayaraq duyğu istismarı edir. Ana-
ata bu oyuna gəlməməli, çox irəli
getmədikləri müddətcə qardaş döyüş-
lərinə qarışmamalıdır. Ana və atanın
arxa çıxmadığını görən haqsız tərəf

digəri ilə razılaşar. Kimi ana-atalar
döyüşdə haqsız tərəfi tapmaq və ədalətli
davranmaq üçün məhkəmə qurar:
*"Əvvəl sən izah et baxa, döyüş necə
başladı?"* Daha biri izah etməyə başlar-
başlamaz digəri sözə qarışaraq müdafiə
etməyə keçər, deyərkən bir ağız dalaşı
sürər gedər. Ata və ya ana da hirsələnərək
hər ikisinə birdən cəza verir. Təbii bu da
həll gətirməz, çünki bir tərəf layiq
olmadığı halda cəza alaraq haqsızlığa
uğrayar.

Kimə mükəmməl deyil. Mükəmməl
insan olmadığı kimi, mükəmməl ana-ata
da yoxdur. Mükəmməl olmağa çalışan
insan etdiyi yaxşı işlərdən çox, etdiyi
səhvləri görmə və bunlardan peşmanlıq
duymalıdır. Uşağına hirsəliliklə cəza ve-
rən və sonradan peşman olan çox ana və
ata vardır. Bir az əvvəl cəza verdiyi uşa-
ğını yanına çağıraraq sevir, bağrına ba-
sar. Bu zaman uşaq nəyin doğru, nəyin
səhv olduğunu öyrənə bilməz.

Uşaqlarımızın müvəffəqiyyətli, dürüst,
fəzilətli, şərəfli, həm özlərinə, həm də
içində yaşadıkları cəmiyyətə faydalı bir
insan olmasını istəyirsinizsə, onların hər
cür duyğu və düşüncələrini ifadə etmə-
lərinə; yalnız intellektual zəkalarına
deyil, romantik və ruhi zəkalarını da
inkişaf etdirmələrinə icazə verməniz
lazımdır.

Kimə mükəmməl deyil.
Mükəmməl insan olmadığı
kimi, mükəmməl ana-ata
da yoxdur. Mükəmməl
olmağa çalışan insan etdiyi
yaxşı işlərdən çox, etdiyi
səhvləri görməli və bunlar-
dan peşmanlıq duymalıdır.

ATƏŞİN İÇİNDƏ GÜL OLARAQ QALA BİLMƏK

Dünyanı şərəfləndirdiyiniz gün yaxınlaşır, ya Rəsulallah! Maraqlıdır, görəsən siz dünyaya gələndə o gün necə bir gün olmuşdu? Kainat nə söyləyirdi, o gün? O gün dünya necə gülürdü? Sən də gülürdünmü, yoxsa ağlayırdın?

Ya anan vəfat edərkən o uşaq üzünü-zə necə kədər çökmüşdü?

Kitablardan oxumuşuq əslində, bilirik bütün bunları. Amma bir eşitmək var, bir də görmək var. Gülün ətrini tərif etməklə gülü qoxulamaq eynimi?

Peyğəmbərlik verilməmişdən əvvəlki halınız necə idi? Əbu Talibdən sizi soruşduqda:

-Dağdadır,-demişdi.

-Nə işi var onun orada?-deyənlərə:

-İnsan yüksəklikdən baxanda dünyanı başqa gözlə görür- deyə cavab vermişdi onlara.

Görəsən necə görürdünüz dünyanı? Yəqin düşünürdün ki, bu camaatı necə qurtarım bataqlıqdan, deyilmi? Və Allah sizə bu düşüncənizdə səmimi olduğunuz üçün peyğəmbərlik vəzifəsi ilə şərəfləndirmişdir.

Cəbrayıl(ə.s.) sizə vəhy gətirdikdə halınız necə idi? Qorxmışdunuzmu? O qorxunun içində həm sevinc var idi, həm kədər.

Evə gəldiniz, uzaq oldunuz bir müddət, özünüzlə baş-başa qaldınız, sonra Xədicə anamıza söylədiniz və *"kim mənə inanır"* demişdiniz. O zaman sizə anamız dəstək olmuşdu. Demək ki, insanın həyatında ona dəstək olmanın müsbət yöndə çox təsiri vardır. Ən böyük dəstək təbii ki, Rəbbimizdir, amma insan aciz varlıq olduğuna görə Rəbbimiz onlara bir başa deyil, səbəblərlə dəstək olur.

İlk üç ilin necə keçmişdi?

Ya açıqdan dəvət haqqında ayə endiyi vaxt sizin o nur üzünüzdəki həyəcan və sevinciniz necə idi? Düşünürəm nə qədər cəsarətliymişsiniz, çəkinmədən küçyə çıxıb təkbir sədələri altında Kəbəyə doğru getməyə başladınız. Bu

haqda filmə baxdığım zaman Hz. Həmzənin sizə əziyyət etmək istəyənlərin qarşısına çıxıb sizi qoruma səhnəsi heç gözümlün önündən getmir. Sizi müdafiə etməsi çox xoşuma gəlmişdi. Hz. Həmzəni çox sevirəm nədənsə. Onda olan ciddilik, şücaət, heç kimsədən qorxmamaq, özü təhlükə altında qalsa belə hər kəsi müdafiə etməkdən çəkinməməsi.

Peyğəmbər (s.ə.s.) anadan olduğu günü qeyd etməklə, onun kainatın Xaliqinin Həbibini olduğunu xatırlamış və ən azından ona həsrət çəkmədiyimizin onu həqiqi bir məhəbbətlə sevə bilmədiyimizin peşmançılığını çəkmiş oluruq. Deyəcəksiniz ki, bir gün xatırlayıb digər gün unuduruqsa, qeyd etməyin nə mənası var. Peyğəmbər (s.ə.s.) dünyanı şərəfləndirdiyi günü qeyd etməklə heç olmasa onu layiqincə deyə bilmədiyimiz üçün peşman oluruqsa, qəlbimiz bundan bir anlıq da olsa izzət duyursa və ona olan sevgimizi tələfi etmək üçün Rəbbimizə əllərimizi açıb dua ediriksə buna şükür etmək lazımdır. Ya bundan da məhrum olsaydıq?

Hidayətə gəldiyimiz günü həmişə xatırlıq və bizi qaranlıqdan nura çıxaran Rəbbimizə şükür edirik həmişə, deyilmi? O zaman Allah-təala Peyğəmbərimizi qaranlıqdan nura çıxartmaq üçün **“Aləmlərə rəhmət olaraq göndərilmişdir” (Ənbiya 107)** və bu günü xatırlamağın nə zərəri vardır, bəlkə də, xeyri vardır ki, zərəri yoxdur.

“Mən bir aynayam hər kəs məndə özünü görür” buyurursunuz, Ya Rəsulallah!

Və hər kəs sizə olan sevgilərinin dərəcəsinə görə sizi anladır. Və sizi anlaya bildikləri qədərli ilə anladır. Və hər kəs öz könül pəncərəsindən seyr etdiyi mənzərənin gözəlliyinin təsirindən qəlbinə əks edən hisslərə görə sizi tərif edir.

Və mən də sizi yalnız bu qədər anlaya

bilirəm. Canım Peyğəmbərim deyirəm sizə. Can demək sevdinin yolunda hər şeyi fəda etmək deməkdir.

Ya Rəsulallah!

Məni Hiraya götürün. Məni Kəbəyə götürün, Hz. Bilalın əzanını dinləmək üçün. Məni Suffaya götürün, söhbətinizi sinəmə çəkmək üçün. Məni Sevrə götürün, sizin: *“Qorxma Allah bizimlədir”* sözünü duya bilmək üçün.

Və ən nəhayət

Ravzaya götürün, sizə: *“Bax, Ya Rəsulallah qızın gəlmiş”* deyə bilmək üçün.

“Bir ölkədə qısa boylu insanlar uzun kölgələr verirsə, orada günəş batır demək ki” deyə, bir söz vardır. Siz batdınız, bizim çıxmamız üçün.

Yenə bir söz vardır: *“Batan Günəşin ardından ağlama, çünki o səhərlər üçün doğacaqdır”*. Günəş olmadan yaşamaq necə mümkün deyilsə, biz də sənsiz yaşaya bilmirik, amma özünü xatırlatmaq üçün insanlar yetişdirdin səndən danışib içimizi rahatlatırsınız deyə.

Göz yaşlarımız axmaz oldu, ağlasaq belə sənün üçün ağlaya bilmədiyimizə görə ağlayırıq. Ey atəşlər içində gül olaraq qala bilən, Rəsulum!

**Peyğəmbər (s.ə.s.) anadan
olduğu günü qeyd etməklə,
onun kainatın Xaliqinin
Həbibini olduğunu xatırlamış
və ən azından ona həsrət
çəkmədiyimizin onu həqiqi
bir məhəbbətlə sevə bilmə-
diyimizin peşmançılığını
çəkmiş oluruq.**

Hə. Hafza (r.a.)

Cəbrayıl(ə.s.) Rəsulullahın yanına gəldi və Ona Hafza haqqında: *“O, çox oruc tutan, çox namaz qılan bir xanımdır. O sənin cənnət xanımıdır”,*-dedi.

Hə. Hafza Ömər qızı, Rəsulullahın dünya və axirət xanıdır. Anası Zeynə binti Məzum b.Habib məşhur səhabə, mühacirlərdən Osman b. Məzunun bacısıdır. Əshabdan Huneys ibn Huzafə ilə evlənmiş, yoldaşı ilə bərabər Həbəşistana, sonra da Mədinəyə hicrət etmişdir. Yoldaşı Bədr savaşında vəfat etmiş, o isə gənc yaşında dul qalmışdır. Hə. Hafza ibadət cəhətdən dillərə dastan olan səbri və təqvasıyla fəzilət sahibi nümunəvi bir xanımdır. Atasını gözəl xüsusiyyətlərinə görə onu çox sevirdi, ancaq qızının çox gənc yaşında dul qalmasına çox kədərlənirdi. Buna görə də fikirləşdi və Hafza üçün xeyirli birini tapdı. Bu Hə. Osman idi. Onun yanına gedib: *“Əgər istəyirsənsə sənə Hafzanı nikahlayım”,*-dedi. Hə. Osman: *“Mən haqqımda bir az gözləyəcəm”,*-dedi. Hə. Ömər bir az gözlədi, sonra Hə. Osman ilə yenidən qarşılaşdı. Hə. Osman ona bu günlərdə hələ

evlənmək fikrinin olmadığını dedi. Yanından ayrılanda Hə. Əbu Bəkr ilə qarşılaşdı. Ona: *“Əgər istəsən sənə Hafzanı evləndirim”,*-dedi. Hə. Əbu Bəkr heç bir söz demədi. Ömər yoluna davam etdi. Bu iki hərəkət Hə. Öməri çox kədərləndirdi, qəlbi sındı. Bir başa Rəsulullahın yanına getdi və vəziyyəti ona danışdı. Rəsulullah ona belə dedi: *“Hafza Hə. Osmandan daha xeyirli biri ilə evlənsin, Hə. Osman da Hafzadan daha xeyirli biriylə evlənsin”,*-buyurdu. Görəsən, bu adam kimdir? Bu sual Hə. Ömər beynini məşğul etdiyi vaxtda Rəsulullah Hafzanı Hə. Ömərdən istədi. Beləliklə, Hafza möminlərin anası oldu, Hə. Osman da Ümmü Gülsüm ilə evlənmiş və Rəsulullahın sözü həyata keçmişdi. Toydan sonra Hə. Ömər Hə. Əbu Bəkr ilə yolda rastlaşdı. Əbu Bəkr ona dedi:

- Zənn edirəm ki, qızın Hafzanı mənə təklif edəndə təklifini qəbul etmədiyimə görə məndən incimisen?

O da:

-Bəli- dedi.

Hə. Əbu Bəkr:

- Bunu bil ki, mənim cavab verməyimə

mane olan şey ancaq və ancaq Rəsulullahın bunu dilə gətirməyini bilməyimdir. Rəsulullahın sirrini açma bilməzdim. Əgər Rəsulullah onu almasaydı, təklifini qəbul edəcəkdim,-dedi.

Hz. Hafza anamızın Rəsulullahın digər xanımları arasında müstəsna bir yeri vardır. Hz. Aişə: *“O, Peyğəmbər xanımları arasında mənimlə yarışarlardandı”*,- demişdir. O, ailə həyatında həmişə Rəsulullahın razılığını qazanmağa çalışırdı. Hz. Aişə belə deyir:

-Rəsulullah əshabıyla birlikdə ikən mən ona yemək hazırladım. Hafza da yemək hazırlamışdı. Hafza tez hərəkət edib məni ötdü. Mən də xidmətçiyyə: *“Get, qabını tərsinə çevir”*,-dedim. Elə yeməyi qoyduğu anda xidmətçi qabı tərsinə çevirdi, beləcə qab yerə düşdü. Rəsulullah çanağın içindəkiləri topladı, birlikdə yedilər. Sonra mənim çanağımı alıb Hz. Hafzaya göndərdi: *“Bunu öz aşılarının içinə qoy və içindəkiləri də yeyin”*,-dedi.

Rəsulullah vəfat etdikdən sonra Hz. Hafza evinə çəkilmiş, elm və fiqhın əsas qaynaqlarından biri olmuş, ilk xəlifə Hz.

Əbu Bəkrin xəlifəliyi dövründə həmişə hörmət görmüşdür. Hz. Ömər və Hz. Hafzanın zahidliyini göstərən bir çox xatirələr vardır.

Bir gün Hz. Ömər Hafzanın yanına getmişdi. O da atasını çörəklə soyuq şorbaya dəvət etdi. Şorbanın üzərinə bir az da zeytun yağı tökmüşdü. Bunu gören Hz. Ömər: *“Bir qabda iki qatıq, hə? Ölsəm də bunu ağzıma qoymaram”*,- demişdi.

Hz. Hafza elm, fiqh və təqvasıyla məşhur olmuşdur. Hz. Ömər çox vaxt onun fikirlərindən istifadə edərdi. Bunlardan biri belədir. O, Hafzadan: *“Bir qadının ərindən ayrı qala biləcəyi ən uzun müddət nə qədərdir?”*-deyə soruşmuş, o da: *“Dörd və ya altı ay ayrılığa dözə bilər”*,- demişdi.

Möminlərin anası Hz. Hafza hədis və ibadət mövzusunda bir çox səhabənin məsləhət aldığı şəxs olmuşdur. Qardaşı Hz. Abdullah ondan Rəsulullahın evində gördüklərini rəvayət etmişdir. Hz. Əbu Bəkr toplatdığı mushafı onun evində əmanət saxlamışdı. Bəlkə də, bu seçim onun təqva, elm və çox oruc tutma xüsusiyyətlərinə görə idi. Onun kişilərin belə yazıb-oxuya bilmədiyi bir dövrdə oxuyub-yaza bilməyi onun nə qədər elmi olduğunu göstərir. Buna görə də Peyğəmbər məktəbinin böyük tələbələrindən olan Hafza anamız insanlara Rəsulullahdan bir çox hökm nəql etmişdir. O, Quran hafizi olmuş, 60 hədis rəvayət etmişdir.

Hz. Hafza 63 yaşında vəfat etmiş, cənazə namazını Mədinə valisi Mərvan ibn Hakəm qıldırılmışdır. Hz. Aişə onun haqqında: *“O, atasının qızıdır”*,- demişdir. Vəfat edərkən iftar etmədən ölmüşdü.

Möminlərin anası Hz. Hafza hədis və ibadət mövzusunda bir çox səhabənin məsləhət aldığı şəxs olmuşdur. Qardaşı Hz. Abdullah ondan Rəsulullahın evində gördüklərini rəvayət etmişdir. Hz. Əbu Bəkr toplatdığı mushafı onun evində əmanət saxlamışdı. Bəlkə də, bu seçim onun təqva, elm və çox oruc tutma xüsusiyyətlərinə görə idi.

AİLƏDƏ ATALAR, ANALAR, ÖVLADLAR

Ailədə səadətin qorunması şübhəsiz ki, yaxşı bir atanın kamil iradəsinə bağlıdır. Lakin bir atadan gücü və qazancına görə bir şey gözləmək ana və uşaqları üçün haqq deyildir. Kişinin vəzifəsi israfa yol verməmək və lazımi səviyyədən aşağı düşməmək şərti ilə orta vəziyyətdə qida və dolanacağı təmin etməkdir. Kişi zəngin olsa belə israftan özünü qorumağa borcludur.

A ta ailənin rahatlıq və səadətinin təminatçısıdır. Ailənin simasıdır. Çünki atanı həyat mübarizəsi və evin dolandırılmasına məsul qılan Allah (c.c.) onu qadına nəzərən bədencə qüvvətli, ruhən də daha mətin yaratmışdır.

Ailədə səadətin qorunması şübhəsiz ki, yaxşı bir atanın kamil iradəsinə bağlıdır. Lakin bir atadan gücü və qazancına görə bir şey gözləmək ana və uşaqları üçün haqq deyildir. Kişinin vəzifəsi israfa yol verməmək və lazımi səviyyədən aşağı düşməmək şərti ilə orta vəziyyətdə qida və dolanacağı təmin etməkdir. Kişi zəngin olsa belə israftan özünü qorumağa borcludur. Çünki mülk Allaha aid olduğu üçün insana yalnız bir əmanət olaraq verilir. İnsan bu düşüncə ilə hərəkət etməzsə, israfın ağır məsuliyyəti ilə yüklənmiş olar. Burada insan qarnının bir təhlükə qazancı olduğunu unutmaq lazımdır. Onun partlayışı maddi-mənəvi məhv olmaqdır.

Qonaqlara şöhrət və şanına uyğun surətdə qayğı göstərmək isə ailənin alicənablıq borcudur.

Geyim-keçimdə də etidalı (orta yolu) qorunmaq zəruridir. Öyünmək və göstəriş məqsədiylə geyinib-keçinmək dinimizə görə haram sayılır. Allah təala buyurur:

“Adamlardan təkəbbürlə üz çevirmə, yer üzündə lovğa-lovğa gəzib dolanma. Həqiqətən, Allah heç bir özündən razını, lovğalanıb fəxr edəni sevməz!” (Loğman 18)

Kişinin ailədə tərbiyəvi funksiyası ailə fərdlərini dini və əxlaqi baxımdan yetkinləş-

dirməkdir. Ata üçün onların dünya və axirət səadətini təmin etməyə səy göstərməkdən mühüm bir vəzifə yoxdur. Ailə üzvlərini diqqətsizlik səbəbiylə əbədi səadətdən məhrum edən atadan bədbəxt adam təsəvvür edilə bilməz.

Ata və ana ailə üzvlərinin, hətta xidmətçilərin belə dini təsəvvürlərini korlayacaq söhbətlərdən, qeyri-İslami hərəkətlərdən, gənc nəslin mənfi təsir göstərən kitablarından və televiziya proqramlarının bəllərindən qorumaq məcburiyyətindədir. Allah təalanın buyurduğu kimi:

“Ey iman gətirənlər! Özünüzü və əhli-əyalınızı elə bir oddan qoruyun ki, onun yanacağı insanlar və daşlar olacaqdır”. (Təhrim 6)

Ailə üzvlərini qoruyan və onların axirət səadətlərini düşünən fədakar ata necə gözəl, mübarək bir atadır!

Saleh bir atanın halı hədisi-şərifdə nə gözəl bildirilir:

“Allah rizası atanın razılığında, Allahın qəzəbi və əzabı da atanın qəzəbində gizlidir”. (Cəmul Fəvaid, IV, 307)

Ailənin daxili görünüşündə isə evi səliqə-səhmanla idarə edən, nizamlayan, bir yerə yığan və nəslə yetişdirən şəxsin ana olduğu bir həqiqətdir. Bunun üçün də

anaya dərin duyğu, incəlik, şəfqət, mərhəmət fədakarlıq, uşaqların tərbiyəsi və nəslin qorunması kimi qabiliyyətlər verilmişdir.

Analar ailədə atadan sonra ikinci başçıdır. Bu baxımdan analar evlərin səadət qaynağı, şəfa işığı və nəslin bərəkətidir.

Bizi bir müddət bətnində, sonra qolları arasında, ölüncəyə qədər də ürəyində saxlayan analarımıza sevgi və hörmət etmək baxımından onları əvəz edəcək ikinci bir varlıq yaradılmamışdır. Özünü ailəsinə həsr və qurban edən vəfalı ana əlçatmaz bir sevgiyə, dərin bir hörmətə, ömürlük bir təşəkkürə layiqdir. Ananın yorğunluğunu, uşaqların bezdirici dəcəllik və yaramazlıqlarını əridə bilən fəzilət gövhəri ancaq ana ürəyidir. Bu ülvəi qiymətə görədir ki, Allah təala buyurur:

“Biz insana ata-anasına (yaxşılıq etməyi, valideyninə yaxşı baxmağı, onlarla gözəl davranmağı) tövsiyyə etdik. Anası onu (bətnində) çox zəif bir halda daşı-mışdı. (Uşağın süddən) kəsilməsi isə iki il ərzində olur. (Biz insana buyurduq:) Mənə və ata-anana şükür et. Axır dönüş Mənədir!”

Həzrət Mövlanə (q.s.) buyurur:

“Ana haqqına diqqət et! Onu gözlərin

Analar ailədə atadan sonra ikinci başçıdır. Bu baxımdan analar evlərin səadət qaynağı, şəfa işığı və nəslin bərəkətidir. Bizi bir müddət bətnində, sonra qolları arasında, ölüncəyə qədər də ürəyində saxlayan analarımıza sevgi və hörmət etmək baxımından onları əvəz edəcək ikinci bir varlıq yaradılmamışdır.

üstündə tut. Çünki analar doğum sancıları çəkməşəydilər, uşaqlar dünyaya gəlməyə yol tapa bilməzdilər”.

Şəfqət və mərhəmət anaların qəlbində ən gözəl bir şəkildə yerini tapır. İnsandakı analıq duyğuları heç bir məxluqatın əxlaq məfhumu ilə müqayisə edilməyəcək dərəcədə üstündür. Çünki insan övladının yalnız fiziki varlığına deyil, eyni zamanda ruhuna veriləcək ilk qida da anada təzahür edir. O anada ki, kainatın Rəbbinə ən yaxın olmaq qabiliyyəti ilə bəzənmiş olan insanı dünyaya gətirir. Peyğəmbərlərdən ən aciz adamlara qədər bəşər olan hər bir varlıq həm fiziki, həm də mənəvi olaraq ilk qidasını anadan alır. Analar Yaradanın ilahi mərhəmətindən ən çox pay almış varlıqlardır.

Ancaq analıq məfhumu öz-özlüyündə nömrəsiz bir gözlük kimidir. Bir əqrəb belə balasını arxasınca gəzdirdiyi halda, dünyaya gətirdiyi körpəsini götürüb küçələrə atan, vicdanını itirmiş ana da anadır. Bununla bərabər şikəst doğulmuş bir övladını ömrü boyu şəfqət və mərhəməti ilə ovunduraraq üstündə yarpaq kimi titrəyib qoruyan ana da anadır. Onun üçün xanımların səadət səltənəti fəzilətli bir ana olmaları ilə başlayır. Ələlxüsus:

“Cənnət anaların ayaqları altındadır!” (Dəyləmi, Müsnəd, 1611) hədisi-şərifə mömin analar haqqında çox yüksək peyğəmbər şəhadətdir.

Ana ilahi bir qüdrətlə genişlənmiş bir rəhmət qucağıdır. Analar Rəbbin Rəhman və Rəhim isminin dünyadakı müstəsna və seçilmiş bir təzahür məkanıdır.

Məsnəvi şərhçisi Tahirül-Mövləvi doğum zamanı əkiz övladları ilə vəfat edən bir ananın bu dramatik halından çox təsirlənir. Onun yaxınlarını axtarıb tapır:

- Mən bu üç mərhuma təziyə olaraq bir məzar daşı kitabəsi yazmaq istəyirəm,- deyir və ana ürəyinin şəfqət və mərhəmətini bu dördlük ilə çox həssas bir şəkildə ifadə edir:

Bir məzar daşı kitabəsi

Dünyada der-ağuşa ecel vermedi imkan,

Etti beni hem-makber iki yavrucuğum la.

Artık tutarak desti-yetimanelerindən,

Geldim sana Rabbim, iki öksüz çocuğumla...

(Əcəl məni iki körpəmlə qəbir yolçusu eyləyərək bu dünya həyatında (onları doya-doya) qucaqlamağa imkan vermədi. Ey Rəbbim! Mən də yetim əllərindən tutub, o iki kimsəsiz övladlarımla hüzuruna gəldim...)

Şəfqət və mərhəmət anaların qəlbində ən gözəl bir şəkildə yerini tapır. İnsandakı analıq duyğuları heç bir məxluqatın əxlaq məfhumu ilə müqayisə edilməyəcək dərəcədə üstündür. Çünki insan övladının yalnız fiziki varlığına deyil, eyni zamanda ruhuna veriləcək ilk qida da anada təzahür edir.

Övladlar qəlbi ahəngdar, vicdanı təmiz və əxlaqi nizamı pozulmamış olan ailələrdə məhəbbət tellərini möhkəmləndirərək səadətə vəsilə olan müstəsna nemətlərdir.

Hədisi-şərifdə buyurulduğu kimi:

*“Övlad qəlbin meyvəsi, gözün nurudur”.
(Tənbilül- gafilin, 838)*

Yetiştirilən saleh övlad axirətdə ata və ana üçün cəhənnəmə qarşı pərdə olacaqdır. Hədisi-şəriflər xeyirli övladın sədəqeyi-cariyə (davamlı savab qazandıran sədəqə) olduğunu bəyan edir və onları yetişdirən valideynləri müjdələyir. Xüsusən də, qız övladlarına diqqətli qayğı göstərmək zəruridir. Çünki onlar sabahkı ailə yuvalarının təməl daşlarıdır. Allah Rəsulu (s.ə.s.) buyurur:

*“Bir kimsə üç qız uşağını böyüdüb tərbiyə edər, onları köçürər, onlara ehsan və yaxşılıqda davam edərsə, ona cənnət vardır”.
(İhyān-ulumiddin, II, 87)*

Bu müjdələrə qulaq asmayan və könül verməyən ata-analar dünyanın zövq və səfasından vaz keçməyən, uşağa məhəbbətdəki həzzi hiss etməyən, evlənməyin ülvü qayğısından uzaq olub, nəfsani ləzzətlərin həddini aşma bilməyən tənbel, kobud və qafil adamlardır.

Yetiştirilən saleh övlad axirətdə ata və ana üçün cəhənnəmə qarşı pərdə olacaqdır. Hədisi-şəriflər xeyirli övladın sədəqeyi-cariyə (davamlı savab qazandıran sədəqə) olduğunu bəyan edir və onları yetişdirən valideynləri müjdələyir. Xüsusən də, qız övladlarına diqqətli qayğı göstərmək zəruridir. Çünki onlar sabahkı ailə yuvalarının təməl daşlarıdır.

Düşünmək lazımdır ki, bir zamanlar öz ata-anaları onları istəməsəydilər, onlar bu gün həyatda olmazdılar və həyat nemətlərindən məhrum qalardılar. Onlara ibrət almaları, özlərinin səviyyələrini ölçmələri üçün körpələrinə müstəsna qayğı göstərən heyvanlara baxıb dərs almaq belə kifayətdir.

Həzrəti Peyğəmbərin (s.ə.s.) təsis etdiyi xoşbəxt ailə yuvasında uşaqlar nəzarətsiz buraxılmamışdır. Allah rızasının atanın razılığında olduğunu bəyan edib istiqamətləndirmiş, ailəni ülvü bir bağ ilə bağlamışdır.

Xüsusilə diqqət yetirilən ata-ana haqqı da övladları istiqamətləndirən ən təsirli səbəbdir. Haqq təala buyurur:

“Rəbbin yalnız ona ibadət etməyi və valideynlərə yaxşılıq etməyi (onlara yaxşı baxıb gözəl davranmağı) buyurmuşdur. Əgər onların biri və ya hər ikisi sənin yanında (yaşayıb) qocalığın ən düşkün çağına yetişərsə, onlara: “Uf!” belə demə, üstlərinə qışqırıb acı söz söyləmə. Onlarla xoş danış!”

Onların hər ikisinə acıyaraq mərhəmət qanadının altına salıb: **“Ey Rəbbim! Onlar məni körpəliyimdən (nəvazişlə) tərbiyə edib bəslədikləri kimi, Sən də**

rəhm et!” - de.” (İsra 23-24)

Ata-ana haqqına riayətdən sonra övladlar arasında da sıra dərəcəsi vardır. Həzrəti Peyğəmbər (s.ə.s.) buyurur:

*“Ailədə ən böyük qardaş ata yerindədir”.
(Müttəqi, Kənzül-Ummal, XV,45472)*

Bir ailə yuvası içərisində qardaş və bacılar arasındakı haqq və vəzifələr hər zaman böyükdən-küçüyə doğru qarşılıqlı sevgi və mərhəmətlə yerinə yetirilir. Ancaq bu məhəbbətdən kənara çıxılar və ilahi rizaya zidd tərzdə hərəkət edilərsə, buradakı ölçü dəyişər. Əgər böyük qardaş ona verilən mövqeyi ədalətlə qorumaz, kiçiklərə zülm edərsə, qardaşlarının onu ata yerində sayıb itaət etmələri lazım gəlməz. Belə hallarda *“Allaha üsyan edildikdə məxluqa itaət yoxdur!”* qaydasına riayət edilir. Belə ki, ata və ana da olsa övladı yalnız yola sövq edərlərsə, onlara əsla itaət edilməyəcəyini, yalnız mülayim bir tərzdə qarşılıqlı verilməklə kifayətlənmənin lazım gəldiyini Haqq təala belə bəyan edir:

“Əgər (ata-anan) bilmədiyini bir şeyi Mənə şərik qoşmağına cəhd göstərsələr, (bu işdə) onlara itaət etmə. (Qalan) dünya işlərində onlarla gözəl davran (onlara itaət et). Tövbə edib Mənə tərəf

dönənlərin (İslamı qəbul edənlərin) yolunu tut. Sonra (qiyamət günü) Mənim hüzuruma qayıdacaqsınız. Mən də (dünyada) nə etdiklərinizi (bir-bir) sizə xəbər verəcəyəm!” (Loğman 15)

Ancaq belə bir hal olmadığını düşünür, yəni ailə yuvasında iman və İslam yolunda bütün ailə üzvlərinin kiçikdən böyüyə doğru bir riza qazanma vardır. Uşaqlar ata və ananın rızasını, ana uşaqlarla birlikdə atanın rızasını, ata isə onların hamısı ilə birlikdə Allahın rızasını qazanma yolunda səy göstərməyə borcludur. Bu isə həyatın məqsədli və bərəkətli şəkildə qiymətləndirilməsi deməkdir.

Bütün bu söyləmələrdə məqsəd ailənin fərdi və ictimai asayişin, səadət və rahatlığın ən mühüm təməl daşı olduğunu göstərməkdir. Buna görədir ki:

“Kişinin cənnəti evidir!”

Bu isə o deməkdir ki, Allah hifz etsin, ev insan üçün cəhənnəm də ola bilər.

Ey Rəbbimiz! Bizə və ailəmizə, sənə bəndə ola bilməyi və razı qalacağın itaətkar həyat yaşayaraq, təqva həyatı nəsib et və xanələrimizi lütf və səadət cənnəti elə! Min bir üsyan və qəflət əməllərinin alovlandığı əzab cəhənnəmi eləmə! Amin!..

Bir ailə yuvası içərisində qardaş və bacılar arasındakı haqq və vəzifələr hər zaman böyükdən-küçüyə doğru qarşılıqlı sevgi və mərhəmətlə yerinə yetirilir. Ancaq bu məhəbbətdən kənara çıxılar və ilahi rizaya zidd tərzdə hərəkət edilərsə, buradakı ölçü dəyişər.

HÖRMƏT VƏ ŞƏFQƏT

Böyüklərə sevgi və hörmət göstərmək adət, ənənəmizin təməli daşı olduğu kimi dinimizin də əmridir. İslamdan qabaqkı bütün dinlər də böyüklərə hörmət və sevgilə yanaşmağı əmr etmişdir. Ana, ata, baba, nə-nə, əmi, dayı kimi yaxın qohumlarımıza göstərdiyimiz hörməti yaşına hörmətlə digər böyüklərə də göstərməliyik. Hər böyüyümüz bir ata, bir anadır.

Yolda, marketdə, məclisdə və ya hər hansı ictimai yerdə gördüyümüz böyüyümüzə hörmət edərək oturmuşuqsa ayağa qalxmalı, köməyə ehtiyacları varsa kömək etməliyik. Peyğəmbərimiz bu mövzuda müsəlmanları dəfələrlə tənbəh etmişdir. Bir gün Peyğəmbərimiz səhabəsiylə birlikdə oturduğu bir zamanda onlara yaşlı bir adam yaxınlaşır. Peyğəmbərimizin söhbətinə qulaq asan səhabə bu yaşlı adama yer verməkdə gecikirlər. Bunu gören Peyğəmbərimiz: *“Kiçiklərə şəfqət, böyüklərə hörmət göstərməyən bizdən deyildir”*, - buyurur.

Unutmamaq lazımdır ki, bu günün gənci sabahın yaşlısı olacaq. Bu gün gücü qüvvəti yerində olan, istədiyini əldə et-

məyə müqtədir olan insanlardan bir qismi qocalmadan dünya həyatını tərk edir, bir qismi isə qocalıb gücünü, qüvvətini itirir. Bu həyatın inkar edilməz həqiqətidir və heç dəyişmir. Buna görə də, böyüklərimizə hər zaman hörmət göstərməliyik. Peyğəmbərimiz belə buyurmaqdadır: *“Bir kimsə Müsəlman qardaşının ehtiyacını yerinə yetirərsə, Allah da ona kömək edər”*. Buna əsasən deyə bilərik ki, gənc bir adam böyüyünə xidmət edərsə, Uca Allah da vaxtı gələndə ona xidmət edəcək birilərini nəsib edər.

İnsan Allah Taalanın yer üzündəki xəlifəsidir. Uca Allahın insana bəxş etdiyi xüsusiyyətlərdən ən diqqət çəkənləri sevgi, hörmət və mərhəmət duyğularıdır. İnsan ancaq bu duyğuların olduğu yerdə və onların sayəsində xoşbəxt ola bilər. Bu duyğulardan məhrum olan cəmiyyətdə isə yalnızca kədər və hüzn hakim olar. Bir-birimizə və xüsusilə böyüklərimizə hörmət edək, sevgi və qayğı göstərək ki, sabah biz də göstərdiyimiz hörmətin qarşılığını görə bilək və xoşbəxt yaşayaq.

Unutmamaq lazımdır ki, bu günün gənci sabahın yaşlısı olacaq. Bu gün gücü qüvvəti yerində olan, istədiyini əldə etməyə müqtədir olan insanlardan bir qismi qocalmadan dünya həyatını tərk edir, bir qismi isə qocalıb gücünü, qüvvətini itirir.

YOLLAR, İLLƏR, DƏRDLƏR

Həyat sürprizlərlə doludur. İnsanın qarşısına nə zaman, nə çıxacağı müəmmalıdır. Qədər bəzən şirin üzünü göstərir, bəzən acı. Həyatın daha çox acı üzünü daddığı kəslərdən biri də Zaqatalamızın tək qadın taksi sürücüsü Züleyxa xanımdır. Taksiyə mindikdə sizi yalnız istədiyiniz yerə çatdırmır, xoş söhbətiylə, yaşadığı təcrübələriylə düşündürür, iç dünyanıza doğru yolçuluğa çıxarır. Bir gün başına gələn imtahanlardan bəhs etdi və: *"Mən Rəbbimdən razıyam. Dərd verib arxasından dərhal dərman verir, bəzən Rəbbimi düşünüb onun üçün göz yaşı tökürəm, Rəbbimin məni çox sevdiyini bilirəm. Onun üçün bir şey etməsəm də O, məni heç bir zaman darda qoymadı. Ən çətin zamanlarımda həmişə imdadıma yetişdi"*,-dedi. Züleyxa xanımın ibrətamiz həyat hekayəsini sizinlə paylaşmaq istədim.

- **Özünü tanıdarsınızmı?**

- 1949-cu ildə Zaqatalada doğuldum, 35 il Rus dili müəlliməsi oldum. Bir qızım, iki oğlum vardı, birini vətənə şəhid olaraq verdim. Bu işə ilk dəfə 1996-cı ildə başladım.

- **Qadın olaraq ilk dəfə siz sürücülük sənətinə başladınız, çətinliklərlə qarşılaşdınızmı?**

- Rayonda ali təhsilli olaraq tanınardım, vəziyyət belə olduqda təbii ki, çətinliklərim oldu. Yaxşı nazir də oldu, pis nazir də; məni dəstəkləyən də oldu, dəstəkləməyən də. İnsanların hamısı eyni deyil. Amma indi polisindən, yol-

1949-cu ildə Zaqatalada doğulub, 35 il Rus dili müəlliməsi olub. Bir qızı, iki oğlu vardı, birini vətənə şəhid olaraq vermişdir. Bu işə ilk dəfə 1996-cı ildə başlamışdır.

çusuna, yoldakı sürücüsünə qədər mə-nə hörmət edirlər. Bilirlər ki, mən bu avtomobilimlə ev dolandırırım, bilirlər ki, bu avtomobil mənim çörək ağacımdır. Hamısına buradan təşəkkürlərimi bildirirəm.

- **Çörək ağacınızı neçənci ildə aldınız?**

-1985-ci ildə yoldaşım mənə minnətdarlığını bildirmək üçün hədiyyə olaraq

aldı. Yoldaşım qəzaya düşmüşdü mən ona həddən artıq diqqətlə qulluq ettim, xidmətini qüsursuz yerinə yetirməyə çalışdım. Alan zaman hər nə olursa olsun əsla bu avtomobili satmağı fikirləşmə dedi. Gün gələcək bu sənin dayağın olacaq, yoldaşın olacaq. Mən insanların sözlərinə dözə bilmədim, satmaq istədim, amma yoldaşım icazə vermədi. Gün gəldi və bu avtomobil mənim çörək ağacım oldu, səkkiz adamın çörək ağacı.

- Sərnəşin daşıyarkən yaşadığınızı xatirələri bizimlə paylaşarsınız mı?

- Məni görəndə qadın olduğum üçün mərhəmət edəcəyimi bilirlər və ümumiyyətlə, pulu çatmayanlar məndən xahiş edirlər, mən də onların xahişini yerə salmıram. Duanız yetər deyirəm və o pulu da götürürəm. Bir gün dirəğə söykənmiş yaşlı bir adam ikiqat olmuşdu heç kim baxmadan yanından keçirdi, mən taksini saxladım. Ona nə olduğunu soruşdum, xəstə olduğunu söylədi. Dərhal avtomobilə mindirdim xəstəxanaya apardım, pul da almadım. Çox dua etdi. Bu il həccə gedirəm, bəlkə də bu insanların duası həccə getməmə səbəb oldu.

- Yaranızı təzələmiş olacağıq, amma bir oğlunuzu vətən uğruna şəhid vermişsiniz, ondan bəhs edə bilərsiniz mi?

- 19 yaşında oğlum ermənilərlə zidd düşürdü, artıq ayrılığına dözə bilmədim, yoldaşım məni oğlumun yanına göndərirdi. 3 ay orada qaldım, nə xidmət lazımdırsa vətən övladlarına etdim, sonunda komandirlər halıma dözə bilmədi və məni evə göndərdilər. Evə gəldikdən bir ay sonra Azadım şəhid oldu. 12 gün Bakıda meyitxanada qalmış. Kimin şəhidi bilməmişlər. 12 gün sonra getdim götürdüm. Cənazəsi gəldiyi gün yoldaşım birinci infarkt keçirdi. Üç il sonra oğlumun şəhid olduğu gün yoldaşım öldü. Nə təəssüf ki, mən cənazəsində ola bilmədim. Kiçik oğlumuzu evləndirmək üçün işə Mosk-

vaya göndərmişdik. Mən Moskvaya getdiyimdə ikinci infarkt keçirmiş. Dərhal geri döndüm, amma torpaqda qarşıladı məni. Artıq o gündən sonra evin həm anası, həm atası oldum.

- Bu qədər çətinliyə baxmayaraq heç qədərə üsyan etdiniz mi?

- Heç bir zaman Allaha üsyan etmədim. Allah da bunun mükafatını verir. Kommunist rejimində böyüdüm, rus dili müəlliməsiydim. Mən bu şəkildə böyüdüyüm halda Allah mənə öz yolunu nəsis etdi. Quran oxumağı öyrəndim, başımı örtmək çox istəyirdim amma örtünmək mənim üçün çox çətin idi. Örtünmək üçün çox çalışdım. Bir müxtəlif nəsis olmadı. Artıq bu yola qədəm qoydum, həccə gedincə bağlanacağam, o zaman kimsənin sözü mənə təsir etməz. Hər namazda dua edirəm. Rəbbim nə olar mənə ömür ver, günahlarımı sənə əfv etdirim, sənin yolunda olum. Uşaqlarımı doğru yola çatdır. Son nəfəsə qədər doğru yolda olum və ağzımda sözü şahidlik sənə qovuşum.

Allah verən dərd də gözəl, xoşbəxtlik də gözəl. Məni o ziyarətinə çağırır. Gedəcəyimə inana bilmirəm, gedəcəyimi eşitdiyim gündən bəri ağlayıram. *"Rəbbim mənə nə qədər sevirsən"*, deyirəm. Mənə ayaqda dayanmağa qüvvət də verdi, səbir də verdi. Şəhid oğulum iki güllə yarasıyla evin ortasında yatarkən bir söz belə ağzımdan üsyan sözü çıxmadı, qonşular hey-rət etdi. Allahım şükür dedim oğlum kimsəylə döyüşüb bıçaqlanaraq ölmədi, narkotik maddə çəkərkən ölmədi, elə də ölə bilərdi, amma o vətən uğruna ən qiymətli olan canını verdi. Halımıza şükür edirəm, 1995-ci il yeməyə bir loxma quru çörəyimiz yox idi. Şükür bu günümüzə.

- Təşəkkür edirik.

- Allah razı olsun, mən təşəkkür edirəm.

BAHAR ƏTİRLİ ÖMRÜN XATİRƏSİNƏ...

Allahın sevdidi insanlar hər
əməli, hər xüsusiyyəti, ömrünün
hər çaği ilə başqalarından seçilir,
fərqlənir. Ulu yaradan hər adamı
seçmir, xüsusilər sırasına qoy-
mur. Seçilən adam gördüyü
işlərlə, vətəninə, xalqına etdiyi
xidmətləriylə, mənəvi
dəyərlərilə, həyat təcrübəsilə
elinin, obasının sevimlisi olur,
dostlarının, tanışlarının
tükənməz rəğbətini qazanır.

Ədəbiyyatşünas, tənqidçi alim, tərcüməçi, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, filologiya elmləri doktoru, professor Aida İmanquliyeva 1939-cu ilin bir payız günündə, oktyabrın 10-da Bakı şəhərində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur. Sadə, lakin sadə olduğu qədər pak, həyatsevər, ziyalı bir ailədə dünyaya gəlmişdi Aida İmanquliyeva. Çevrəsində, ailəsində gördüyü ən gözəl mənəvi və əxlaqi dəyərlər onun xarakterinə, ruh dünyasına hopmuşdu. Görkəmli yazıçı İ. Əfəndiyev: *"Hər bir insanın tale yolu, yaradıcılıq yolu onu əhatə edən mühitə, məkana və zamana bağlıdır"*, demişdir. Doğrudan da, Aida xanımın da mənəvi aləmi, həyat yolu tərbiyə aldığı ailə ocağının, doğulub boya-başa çatdığı vətəninin yüksək mənəvi dəyərlərinin işığında nurlanmışdı.

1962-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU-nun) şərqşünaslıq fakültəsini bitirən Aida İmanquliyeva 1967-ci ilin martında Moskvada namizədlik dissertasiyasını uğurla müdafiə edib filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsini aldıqdan sonra elmi fəaliyyətini Azərbaycan EA-nın Yaxın və Orta Şərq Xalqları İnstitutunda davam etdirmişdir. O, əvvəlcə **"Ərəb ədəbiyyatı"** qrupunda kiçik elmi işçi vəzifəsində çalışmış və 1972-ci ildən etibarən qrupun rəhbəri, 1976-cı ildən isə institutda yenidən yaradılmış **"Ərəb filologiyası"** şöbəsinin müdiri

vəzifələrində işləmiş, 1989-cu ildə isə doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişdir. Şərqşünaslıq İnstitutunun elmi, ictimai həyatının aktiv nümayəndələrindən olan Aida İmanquliyeva işgüzar elmi fəaliyyətinə görə, 1988-ci ildə institutun elmi işlər üzrə direktor müavini vəzifəsinə təyin olunmuş, bir il sonra isə uzun illər üzərində işlədiyi doktorluq dissertasiyasını müdafiə edərək filologiya elmləri doktoru adına layiq görülmüşdür. Beləliklə, Azərbaycanda ərəb ədəbiyyatı üzrə ilk elmlər doktoru, ilk professor -qadın olan Aida İmanquliyeva 1991-ci ildən ömrünün sonunadək akademiyanın Şərqşünaslıq İnstitutunun direktoru olmuşdur. O, həm də dünya şərqşünaslıq elmində xüsusi payı olan keçmiş SSRİ Şərqşünaslıq Cəmiyyəti Rəyasət Heyətinin, Şərq ədəbiyyatının tədqiqi üzrə Əlaqələndirmə Şurasının üzvü idi. Elmi ictimaiyyətin hörmətini qazanmış nüfuzlu elm xadimi ictimai və sosial həyatda da çox aktiv mövqe sahibi idi. Ərəb ədəbiyyatı kursunun əsas yaradıcılarından biri olan Aida xanım uzun illər pedaqoji fəaliyyətlə də məşğul olmuş, öz tələbələrini sevimlisinə çevrilmiş, yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasında müstəsna xidmətlər göstərmişdir.

Azərbaycan elmində Ərəb ədəbiyyatşünaslığının təməlini qoyan görkəmli alim, professor Aida İmanquliyeva öz xarakterində Azərbaycan qadınlarına xas olan ən nəcib keyfiyyətləri təcəssüm etdirirdi. Zərif, kövrək qəlbləli görkəmli alim yaşadığı ortamda hər kəsin problemləri ilə maraqlanırdı, nəvaziş və qayğısını kimsədən əsirgəməirdi. Çoxşaxəli yaradıcılığa malik, ictimai həyatda da geniş fəaliyyət da-

irəsinə sahib olan Aida xanım hər şeydən əvvəl öz ailəsinin xanımı, pərvanəsi idi. Ailə ocağının müqəddəsliyini, şərq qadınına məxsus olan incə ruhunu qoruyan dünya şöhrətli alim həyat yoldaşını çox sevən gözəl xanım, övlad sevgisiylə yaşayan qayğıkeş bir ANA idi.

Aida xanım ömrünün 52-ci ilində, elə xəzanlı, dumanlı, həzin bir payız günündə 1992-ci ilin 19 sentyabrında dünyasını dəyişdi.

Allahın sevdiyi insanlar hər əməli, hər xüsusiyyəti, ömrünün hər çağı ilə başqalarından seçilir, fərqlənir. Ulu yaradan hər adamı seçmir, xüsusilər sırasına qoymur. Seçilən adam gördüyü işlərlə, vətəninə, xalqına etdiyi xidmətləriylə, mənəvi dəyərlərilə, həyat təcrübəsilə elinin, obasının sevimlisi olur, dostlarının, tanışlarının tükənməz rəğbətini qazanır. İstedadlı alim, ictimai xadim, nəcib insan, sadıq dost, gözəl qadın və mehriban ana kimi xatirələrdə yaşayan Aida İmanquliyeva məhz belə nadir şəxsiyyətlərdəndir. Bu kiçik yazıda əsl ziyalı, alim, vətəndaş və gözəl bir ailənin xanımı olan Aida İmanquliyevanın yaşadığı qısa, amma mənalı ömür yolunu işıqlandırmağa çalışdıq, bu böyük insanın həyat dəftərini vərəqlədik. Bu ömür yolu bizim hər birimizə bir faktı aydınlaşdırdı, bu günümüz dünən qurulmuş möhkəm təməllərə əsaslanır, sabahımız, qüdrətli gələcəyimiz isə bu gün gənc nəslin dünyagörüşlü, savadlı yetişməsində böyük rol oynayan, həyatını, bütün gücünü, elm və biliklərini bu müqəddəs amal uğrunda cəm edən vətən övladlarının qeyrətilə möhkəmlənir.

31 mart soyqırımı

Mart qırğını dini və etnik mənsubiyyətə görə bir xalqın kütləvi soyqırımı məruz qalması idi. 1918-ci ilin martında Bakıda törədilənlər Azərbaycan xalqının tarixində ən böyük soyqırım oldu.

Bakıda martın 30-da axşam saat 5-də ilk atəşlər açıldı. Şəhər Daşnaksütyun və Erməni Milli Şurası, eləcə də erməni kilsəsi Bakı Sovetini müdafiə etdi. Nəinki erməni əsgərləri, Bakıdakı erməni ziyalıları da Bakı Soveti tərəfindən döyüşə qoşuldular.

Kütləvi qırğınların gedişində azərbaycanlılara məxsus ictimai binalar, milli rəmlər və mədəniyyət ocaqları dağıldı. “**Açıq söz**”, “**Kaspi**” qəzetlərinin redaksiyaları, öz fəaliyyətini bütün Güney Qafqaza yayan, Azərbaycan türklərinin ictimai həyatında mühüm rol oynayan, maddi və mənəvi köməylə məşhur olan Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin yerləşdiyi “**İsmailiyyə**” binası yandırıldı, məscidlər bombalandı. Məşhur Təzəpir məscidinin minarələri ağır zədə aldı.

Aprəl 2-də gecə yarıyadək davam edən müsəlman soyqırımında minlərlə azərbaycanlı öldürüldü. Erməni-bolşevik cəlladları uşaqlara, qocalara belə

aman vermirdilər. Saç-saça bağlanan türk qadınları çıpaq şəkildə küçələrdə gəzdirilirdi. Belə alçaqlığı yalnız mənfur ermənilərdən gözləmək olardı...

Soyqırım təkcə Bakı ilə məhdudlaşmadı. Şamaxı, Quba, Xaçmaz, Hacıqabul və Salyanda da analoji cinayətlər törədildi. Bakı qırğınında həlak olanların sayı haqda müxtəlif fikirlər mövcuddur. Amma gətirilən bütün rəqəmlər mart qırğınının nə qədər dəhşətli qətləli olduğunu bir daha təsdiq edir.

Mart qırğını dini və etnik mənsubiyyətə görə bir xalqın kütləvi soyqırımı məruz qalması idi. 1918-ci ilin martında Bakıda törədilənlər Azərbaycan xalqının tarixində ən böyük soyqırım oldu.

Bu dəhşətli hadisə və regionda böyük dövlətlərin maraqlarının toqquşması ilk növbədə Osmanlı dövlətinin Azərbaycan siyasətini fəallaşdırdı. Azərbaycanda müsəlman əhali üzərində törədilən kütləvi soyqırım İslam və Türk Dünyası qarşısında məsuliyyət daşıyan Osmanlı dövlətini hərəkətə gətirdi. Lakin bu soyqırım nəticəsində əhali qaçqına çev-

rildi, Bakıda milli qüvvələr zəiflədi, dövlət müstəqilliyinin elan olunması yubadıldı. Amma bu hadisə dövlət müstəqilliyi uğrunda mübarizənin necə vacib və qaçılmaz olduğunu bir daha təsdiq etdi.

Soyqırımdan iki ay sonra Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradıldığı elan

edildi. Bundan 3 ay 19 gün sonra sentyabrın 15-də Bakını erməni və ruslardan, eləcə də digər xarici qüvvələrdən təmizləyən qəhrəman türk ordusu şəhərə daxil oldu. Sentyabrın 17-də isə Azərbaycan hökuməti Gəncədən Bakıya köçdü...

ŞƏHİDLƏR

Qatil gülləsinə qurban gedirkən,
Gözünü sabaha dikdi şəhidlər.
Üç rəngli bayrağı öz qanlarıyla
Vətən torpağına çəkdi şəhidlər.

Zalım öyünməsin zülmələriylə,
Min-bir böhtanıyla, min-bir şəriylə.
Həqiqət uğrunda ölümləriylə
Ölümü kamına çəkdi şəhidlər.

O şənbə gecəsi, o qətl günü,-
Mümkünə döndərdik çox namümkünü.
Xalqın qəlbindəki qorxu mülkünü,
O gecə dağıdıb sökdü şəhidlər.

Tarixi yaşadıb diləyimizdə,
Bir yumruğa döndük o gecə biz də.
Yıxıb köləliyi ürəyimizdə
Cəsarət mülkünü tikdi şəhidlər.

Onlar susdurulan haqqı dindirər,
Qaraca torpağı qiymətləndirər.
Donan vicdanları qeyrətləndirər,
Axı, el qeyrəti çəkdi şəhidlər.

Bilirik, bu bəla nə ilkdi, nə son,
Ölürkən uğrunda bu ana yurdun.
Quzu cildindəki o qoca qurdun,

Doğru, düz cildini çəkdi şəhidlər.

Dözdü hər zillətə, dözdü hər şeyə,
"Dünyada mənim də haqqım var",- deyə
Kütləni xalq edən müqaviləyə
Qanı ilə qolunu çəkdi şəhidlər.

İnsan insan olur öz hünəriylə,
Millət, millət olur xeyri, şəriylə.
Torpağın bağrana cəsədləriylə,
Azadlıq tumunu əkdə şəhidlər.

Bəxtiyar Vahabzadə

DÜNYA QADINLAR GÜNÜ

8 Mart dünyanın bir çox ölkələrində qadınlar günü kimi qeyd olunur. Əslində bu günün mənasını bir çox qadın bilməsə də bayram əhvalında xoş gün kimi qəbul edirlər. Bu günə bəzən etiraz edən qadınlar da vardır. Etiraz səbəbi isə qadınlara sadəcə ilin bir günü deyil, hər gün xoş rəftar edilməsinin vacibliyi və ya ilin sadəcə bir günü hər hansı səbəbə görə deyil, səbəb olmadan da hədiyyə alınə biləcəyi düşüncəsidir. Bu etiraz eləcə də, Qərb ölkələrində sevgililər günü olaraq qəbul edilən və yenə də bu günün mahiyyətini və tarixini bilmədən, bizim milli düşüncəmizə yabancı olmasına baxmayaraq son illərdə cəmiyyətdə rəğbətlə qeyd olunan 14 Fevral Valentin günündə də təkrar edilir.

8 Mart gününün tarixini araşdırdığımız zaman isə bu günün əslində bayramdan ziyadə bir matəm günü olduğunu görmək olar. Məhz bu gün 1857-ci ildə ABŞ-nın Nyu-York şəhərində fabrikdə çalışan 40.000 toxucu pis iş şəraitinə etiraz olaraq tətıl et-

miş, polislərin işə qarışması ilə etiraz aksiyası qanlı nəticələr vermiş və 129 qadın qurulmuş barikatlarda çıxan yanğında vəfat etmişdir. İşçilərin cənazəsinə 100.000-dən çox insan qatılmışdır. 26-27 avqust 1910-cu ildə Danimarkanın Kopenhagen şəhərində II Beynəlxalq Sosialist Qadınlar Konfransında Almanıya Sosialist Demokrat Partiyasının liderlərindən biri olan Klara Zetkin 8 Mart 1857-ci ildəki hadisədə vəfat edən qadınların xatirəsini canlı tutmaq məqsədilə 8 martın *“Dünya Qadınlar Günü”* kimi qeyd edilməsini təklif etmiş və bu təklif səs birliyi ilə qəbul edilmişdir. Dünya qadınlar günü ilk zamanlarda Avropanın müxtəlif ölkələrində bahar mövsümünün fərqli tarixlərində qeyd edilmişdir. Lakin 1921-ci ildə Moskvada toplaşan III Beynəlxalq Sosialist Qadınlar Konfransında 8 mart tarixi bir daha xatirə günü olaraq qeyd edilmişdir. Birinci və İkinci Dünya Müharibəsi illəri arasında bəzi ölkələrdə 8 martın qeyd edilməsi qadağan edilmişdir. Lakin 1960-cı

illərin sonunda ABŞ-da da qeyd edilməyə başlanması ilə populyarlığını artırmışdır. 1975-ci il dünya qadınları üçün xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Məhz bu il Beynəlxalq Qadınlar ili olaraq tarixə keçdi. Həmin ilin Beynəlxalq Qadın İli elan edilməsindən sonra BMT, 1975-ci ilin 8 martını ilk dəfə Beynəlxalq Qadınlar Günü olaraq qeyd etdi. İki il sonra isə BMT-nin ümumi qurultayında 8 mart, qadın hüquqları və beynəlxalq sülh günü olaraq qəbul edildi.

Əslində qadınlara sevgi və ehtiramın hər zaman göstərilməsini bizim öz

dinimiz və milli dəyərlərimiz də vurğulayır. İslam peyğəmbəri öz hədislərində qadınlarla xoş rəftar edilməsini, hər zaman onlara gülərüz göstərərək onlara Allahın əmanəti kimi münasibət göstərilməsini istəmişdir. Maraqlı bir cəhətdir ki, milli və dini dəyərlərimizdə mövcud olan gözəllikləri görməməzliyə qoyaraq, başqa, bizə yad olan ünsürləri mənimsəmək bizə asan gəlir.

Beləliklə, 8 mart qadınlar günü dünyanın bir çox ölkələrində, eləcə də, Azərbaycanda Beynəlxalq Qadınlar bayramı olaraq qəbul edilmişdir.

NOVRUZ BAYRAMI

Şərqi ölkələri içində dörd fəslə bir-birindən ayıran və baharın gelişini bayram edən ölkələrdən biri də bizim yaşadığımız Azərbaycandır. Burada qış mövsümü başa çatdığında təbiət birdən-birə dəyişir, hər tərəf yaşllaşır, mülayim və ilıq küləklər əsməyə başlayır. Novruz gəlünün yanağında sevinc tərləri damcı-damcı axmağa başlayır. Dağlarda, dərələrdə lələlər, yabanı çiçəklər açmağa başlayır, ağaclar tumurcuqlanır, quşların şən nəğmələri ətrafa gözəllik saçır. İnsanlarda bir canlılıq, hərəkətlilik olur. Qadınlar cürbəcür şirniyyatlar bişirir və evləri səliqə-səhmana salırlar.

İlk novruz bayramının nə İslam dini, nə də İslamiyyətdən əvvəl mövcud olan dinlərlə əlaqədar olmadığı, bu bayramın ayrı-ayrı xalqlar arasında çox qədim dövrlərdə mövcud olduğu sübut edilə

bilinir. Artıq bunu söyləmək lazımdır ki, bu bayram Azərbaycan xalqının milli və ənənəvi bayramıdır. Azərbaycanlılar İslamiyyəti qəbul etməzdən əvvəl Zərdüştün dininə yönələrək sitayiş etmişlərdir. Qədim Azərbaycanlılar içərisində torpağa hörmət və yeni tarlalar becərməyə olan sevgi o qədər yüksək və o qədər müqəddəs sayılırdı ki, onlar baharın ilk gününü bir tarla bayramı və bir təsərrüfat bayramı kimi davamlı olaraq cəmiyyət tərəfindən fərəhlə qarşılayırlardı. Baharın ilk günü gecə ilə gündüz bir-biriylə kəsişmiş və bərabərləşmişdir. Baharın ilk gününü bayram etmə adəti yalnız Azərbaycan xalqına məxsus bir adət deyildir, bu bayram qədim romalılarda eyni şəkildə və eynilə davam etdirilmişdir.

Əziz Azərbaycan xalqı, bayramınız mübarək olsun!

Hamiləlik Başlanğıcı

Hamiləlik və doğum çox xüsusi təcrübələrdir. Sağlamlıq məsləhətçinizlə yaxşı ünsiyyət qura bilməyiniz rahat bir hamiləlik dövrü keçirməyiniz üçün çox əhəmiyyətlidir. Buna görə həkiminizə hər cür sualı soruşa bilməli, hər mövzuda narahatlıqlarınızı və suallarınızı onunla paylaşmalısınız.

Hamiləlik təqvimimizdəki məlumatlar sizin sağlamlıq məsləhətçinizlə daha rahat ünsiyyət qurmanızı və hamiləliyinizin sonuna qədər sağlam qərarlar vermənizi təmin edəcək. Sağlamlığınızın və həyat formanızın hamiləliyinizə necə təsir edəcəyini nə qədər öyrənsəniz o qədər ağıllıca seçkilər edə biləcəklər, özünüzdə narahatlıqdan uzaq tutacaq və həyatınızın bu xüsusi zamanının dadını çıxaracaqsınız.

Burada yazdığımız məlumatları həkiminiz və məsləhətçinizlə dialoqa girmək üçün bir başlanğıc nöqtəsi və rəhbər olaraq görün.

Hər hamilə qadının tez-tez soruşduğu suallar:

Hamiləlik əlaqənin gözəl bir ölçüsü və qadının həyatında əhəmiyyətli bir dövr olaraq görülsə də, çoxu qadın və yoldaşı üçün bu dövr bir az çətinlikli keçər. Xüsusilə, ilk hamiləlikdə bu dövr ikinci ha-

miləliyə görə daha narahat, çətinlikli, maraqlı və çətindir. Çünki heç birimiz hamilə qalmadan əvvəl hamiləliklə əlaqədar detallı məlumatlara sahib olmaırıq. Ən çox soruşulan sualları və cavablarını mövzunun ekspertləriylə görüşərək araşdırdıq.

Hamilə olduğumdan şübhələnirəm. Şübhələri nələrdir?

Hamilə olduğunuzdan şübhələnirsinizsə aşağıdakılara diqqət etməlisiniz:

Aybaşı gecikməsi,

Qusma olsa da olmasa da mədənin bulanması,

Yorğunluq və davamlı yuxu halı,

Tez-tez sidiyə çıxma,

Qarında qabarıqlıq,

Sinələrin böyüməsi,

Hamiləlik əlamətləri hər qadın üçün dəyişikdir. Əvvəl hansının görüldüyü və əlamətin şiddəti qadınlardan-qadına fərqlilik göstərir. Ancaq əgər aybaşınız göz-

lədiyiniz tarixdə başlamazsa bu hamiləliyin ilk işarəsi ola bilər. Tək unutmayın ki, hamilə olub olmadığının qəti olaraq aydın ola bilməsi üçün hamiləlik testləri etdirməlisiniz.

Nə vaxt hamilə qaldığımı necə hesablayım?

Hamiləliyin başlanğıcı normal olaraq son aybaşı dövrünüzdən başlayaraq hesablanır. Həkiminizə görə, hamiləliyiniz hamilə qalmanızdan iki həftə əvvəl olacaq! Hamiləliyin başlanğıcı baş qarışdırıcı ola bilər, ona görə bir az daha detallı araşdırmaq.

Bir çox qadın tam olaraq hamilə qaldığı tarixi bilməz, ancaq ümumiyyətlə, son aybaşının nə vaxt başladığının fərqi vardır. Qısacası döllənmə zamanı, son adətinin başlamasından iki həftə əvvəldir.

Hamiləlik 280 gün yəni, son aybaşının başlanğıc günündən etibarən 40 həftə qədər sürər. Öz tarixinizi aybaşı qanamanızın ilk günündən başlayıb 280 gün sayaraq tapa bilərsiniz. Ya da son aybaşınızdan geriye 30 gün sayıb 7 gün əlavə edə bilərsiniz. Bu eyni zamanda döllənmənin də tam tarixini təyin edərsiniz.

Hamiləliyi bu şəkildə hesablamaq, hamiləlik müddətini verir. Tibb bacısı və həkimlər hamiləlik əsnasında belə müəyyən edərlər. Bu, hamilə qalmanın normal tarixindən 2 həftə daha qısa olan yumurta yaşından ya da döllənmə yaşından fərqlidir.

Hamiləliyinizi on üç həftəlik üç dövr halında da planlaya bilərsiniz. Bu üsul, hamiləliyin inkişaf mərhələlərini qruplaşdırmağa faydalıdır. Məsələn, 13 həftəlik ilk dövrdə körpənin bədən şəkli və orqan sistemləri meydana gəlir. Çoxu aşağı da ilk dövr əsnasında meydana gəlir. Üçüncü dövr ərzində yüksək təzyiq və hamilələrdə plesentadan gələn zəhər-

lərlə meydana gələn pre-eclamps kimi problemlər görülməlidir.

Dövlərin aya görə nizamlanmasını da duya bilərsiniz. Bu, ayın 28 gün davam edən bir dövrünə görə hesablanır, çünki hamiləlik aybaşı dövrünüzdən etibarən 280 gündəlik bir müddətdir və 10 aylıq bir dövrdən sonra sona çatır.

Hamiləlik və doğum çox xüsusi təcrübələrdir. Sağlamlıq məsləhətçinizlə yaxşı ünsiyyət qura bilməyiniz rahat bir hamiləlik dövrü keçirməyiniz üçün çox əhəmiyyətlidir. Buna görə həkiminizə hər cür sualı soruşa bilməli, hər mövzuda narahatlıqlarınızı və suallarınızı onunla paylaşmalısınız.

Normal doğum mövzusunda həkiminiz nə düşünür?

Hər xəstəyə tətbiq etdiyi təkrarlananlar varmı?

Həkiminiz olmadığında onun yerinə kim sizinlə maraqlanır?

Sizə baxa biləcək başqa həkimlər varmı?

Bu mövzulara olan əlaqənizi və marağınızı həkiminizə sizin üçün əhəmiyyətli olan hər şeyi danışın. Həkiminizin minlərlə doğum gördüyünü və hər şeyi sizin yaxşılığınız üçün etdiyini ağılızdan çıxarmayın. Həkiminiz özünə yönəldə biləcəyiniz xüsusi istəklərinizi yerinə yetirməyə çalışarkən sizin və körpəniz üçün ən yaxşısını göz qarşısında saxlayar. Sual soruşmaqdan qorxmayın və çəkinməyin. Unutmayın ki, özünə yönəldəcəyiniz suallar axmaq belə olsa, o bunları ehtimalla daha əvvəl də eşitmişdir. İstəyiniz mümkünə, gərəklərini birlikdə planlaya bilərsiniz. Əgər mümkün deyilsə heç olmasa yanıldığınız nöqtələrin şərtlərini dinləyərək rahatlaya bilərsiniz. Bu səbəblə hamiləlik müddətində həkiminizlə olan ünsiyyətinizə diqqət edin.

“Gecə-gündüz” tortu

Ərzaqlar

Xəmir:
yumurta 4,
şəkər 1,5- stəkan,
xama 300 qr,
un 2 stəkan,
kakao 2 xörək qaşığı,
qatılaşdırılmış şirin süd 6 xörək qaşığı,
soda 0,5 çay qaşığı, vanil götürülür.

Krem üçün:

Kərə yağı 200 qr, Qatılaşdırılmış şirin süd 8 xörək qaşığı, qoz ləpəsi 200 qr (xırdalanmış).

Hazırlanması:

Yumurta şəkərlə tam əriyənə qədər çalınır. Bura xama, soda, qatılaşdırılmış süd və un əlavə edib birlikdə qarışdırılır. Sonra xəmirin yarısı yağ çəkilməmiş formaya tökülüb bişirilir. O biri yarısına isə kakao əlavə olunub yaxşı qarışdırılır, yağ çəkilməmiş formaya tökülüb bişirilir.

Krem hazırlanır və bir qat ağ biskvit, bir

qat qəhvəyi biskvit qoyub arasına krem çəkilir. Krem çəkərkən biskvitin arasına xırda doğranmış qoz səpilir. **Nuş olsun!**

Bahar salata

Ərzaqlar:

Kartof 1,
Xiyar 1,
Turp 10-12,
Kahı 30qr,
Göy noxud, göy soğan,
Keşniş, şüyüd,
Toyuq əti,
Xama 50qr,
Mayonez 50 qr.

Hazırlanması

Kartof suda bişirilir, xırda doğranılır, bura təzə xiyar, turp, kahı, xırdalanmış toyuq əti, göy noxud, şüyüd, keşniş və mayonez əlavə olunub qarışdırılır.

Nuş olsun!

Kartof kotleti

Ərzaq:

Kartof 0,5 kq,
Un (kartofa qatmaq üçün) 2 xörək qaşığı, yumurta 1, ət 300 qr, baş soğan 2, yağ, duz, istiot.

Hazırlanması:

Kartof suda bişirilir, isti-isti soyulur və əzilir, soyuyandan sonra buna 1 xörək qaşığı un, 1 yumurta, duz vurulub qarışdırılır.

Qıymə ət yağda soğanla qovrulur, duz, istiot vurulub hazırlanır.

Kartof əzməsi kiçik yayma şəklində açılır, içinə bir xörək qaşığı qıymə qoyulub bükülür, unun içində urva-

lanıb yastılandıqdan sonra isidilmiş yağda qızardılır. **Nuş olsun!**

Ətli və lobyalı şorba

Ərzaqlar:

Adambaşına 150qr qoyun əti,
80 qr lobyə,
20qr ərincmiş yağ, baş soğan
Duz və istiot.

Hazırlanması:

Qoyun əti tikələrə doğranıb qazana qoyulur və üstünə su tökülüb bişirilir. Lobyə yuyulub isladılır və ətə qarışdırılıb bişirilir. Baş soğan nazik-nazik doğranılır və yağda qızardılıb şorbaya qatılır. Sonra şorbaya duz və istiot vurularaq bişirilir.

Nuş olsun!

Qəhvənin fayda və zərərləri

Qəhvə maqnezium, çay isə potasiumla zəngin olan bir içkidir. Çay bədəndəki elektrolit tarazlığının təmin edilməsi baxımından maye içkilər arasında əhəmiyyətə sahibdir. Ancaq, qəhvə üçün eyni şeyi söyləyə bilmərik. Çünki qəhvə bədəndən maye itkisini artırır.

Çay və qəhvədən danışarkən, son illərdə getdikcə əhəmiyyəti artan kofeindən danışmamaq mümkün deyil. Kofenin üzərində araşdırmalar hələ davam etməkdə və zərərləriylə faydaları hələ müzakirə edilməkdədir. Ancaq son deyilənlərə görə;

Orta səviyyədə alınan kofeinin (gündə 200–300 mq) iştah artırıcı, keyliyi və zəhin yorğunluğunu aradan qaldırıcı təsiri olduğu bilinməkdədir. Bu da təxminən bir fincan qəhvə və 4 stəkan çay içməklə təmin edilir.

Kofenin başqa bir xüsusiyyəti də maddələr mübadiləsi sürətini artırmasıdır. Bu səbəblə bəzi araşdırmalarda köklük müalicəsində təsiri ola biləcəyi irəli sürülməkdədir. Vərdişi

olan idmançılarda müsabiqədən 1 saat əvvəl içilən qəhvənin performansı müsbət olaraq təsir etdiyinə dair işlər də vardır. Vərdişi olmayanlarda isə əks təsir etməkdədir.

Qəhvənin öz kalorisi sıfıra yaxın ancaq içərisinə qatılan süd, şəkər, sirop və krem kimi əlavələr kalorini çox artırmaqda.

Faydaları

Yaşıl və qara çay kimi qəhvə də antioksidləşdiricilərlə zəngindir ki, bu da xərçəng xəstəliyinə yol açan hüceyrələrin çoxalmasının qarşısını alır.

Gündə 4 stəkan qəhvə içmək ödə kisəsi və qaraciyər üçün faydalıdır.

Qəhvə uşaqların zehni inkişafına müsbət təsir edir.

Zərərləri

Gündə 4-5 stəkan qəhvə içdikdə təzyiq yüksəlir. Həmçinin həddən artıq qəhvədən istifadə etmək ürək döyüntülərinin artmasına səbəb olur.

Qəhvə mədə yarasına təsir edərək, yaranı daha da dərinləşdirir. Buna görə də mədəsi xəstə olanların gündə 2 fincandan çox qəhvə içmələri məsləhət görülmür. Şəkər xəstəliyi olanların da qəhvə içməsi məqsədəuyğun deyil. Qəhvə orqanizmdə su itkisinə səbəb olur.

Qəhvənin tərkibindəki kofeinin ana bətnindəki körpəyə zərərli olduğu da məlumdur.

Ziyafət süfrəsində qonaqlar necə hərəkət etməli?

- Yeməyin süfrəyə gəlməyini gözləyərkən çəngəl, qaşiq və bıçağa əl vurulmamalıdır. Salfeti yaxaya taxmaq doğru deyil, o, dizə sərilməlidir.

- Yeməyi paylayan şəxs hansı yeməkdən istədiyini soruşduqda onu çox gözlətməməli, tez qərar verilməlidir.

- Süfrədə yemək yeyərkən vücut deyil, baş azca önə əyilərək yeyilməlidir.

- Yeməyi yeyərkən qaşığın ucu ilə deyil, yanı ilə yeyilməlidir. Qaşiq tamamilə doldurulmamalı, dodaqları şapıldatmamalı və isladılmamalıdır.

- Süfrədə oturan yerdən uzaqda olan duz qabını və ona oxşar şeyləri istəmək üçün, ona yaxın olan adamdan xahiş etməlidir.

- Çörək bıçaqla kəsilərək deyil, əllə qoparılmalıdır.

- Bıçaqla ağza yemək almaq xoş olmayan bir hərəkətdir.

- Pizza və ətli yeməkləri bıçaqla kəsmək olar.

- Toyuq əti daima çəngəl və bıçaqla yeyilir. Sümükləri ağza götürülməz. Ətlər bıçaqla sümükdən qoparılır və çəngəllə ağza alınır.

- Balıq yeyildikdə əvvəlcə başı qoparılır. Sonra çəngəl və balıq bıçağı ilə başdan quyruğa doğru balıq ikiye bölünür, bıçağın ucu ilə qılçıqı tamamilə çıxarılır. Ayrılan qılçıq qabın kənarına qoyulur. Ətli hissəsi bıçaqla kiçik hissələrə bölünür və çəngəllə yeyilir.

- Bıçağı təmizləmək üçün çörəklə silmək yanlış bir hərəkətdir.

- Çəngəl və ya qaşiq yerə düşərsə ev sahibindən yenisini gətirməsini xahiş edin.

- İstifadə etdiyiniz bıçaq, qaşiq və çəngəli boşqabın içinə qoyun.

- Meyvə suyu və ya kompot içdiyiniz zaman əvvəl dodaqlarınızı silin. Stəkanın üzərinə yemək izi buraxmayın.

- Süfrədə dişləri təmizləməyin.

- Vacib işi olan şəxs icazə istəyib süfrədən qalxa bilər. Yemək yeyildikdən sonra süfrədə oturmaq doğru deyil.

- Ev sahibi ayağa qalxıb salfetini süfrənin üzərinə qoymalı, qonağın qoluna girərək salona keçməli, beləliklə də, yeməyin bitməsini xəbərdarlıq etməlidir. Digər qonaqlar da yemək vaxtının bitdiyini bilib salona keçirlər.

- Qonaqlar yemək otağından çıxdıqdan sonra süfrəni yığışdıran şəxslər qapını örtməli, səs-küy salmadan süfrəni yığmalıdırlar. Otağın havasını dəyişib, əvvəlki vəziyyətinə gətirirlər. Bəzək üçün istifadə edilən gülü süfrəyə qoymalı, sonra da qapını açmalıdırlar.

GƏLİN BİRLİKDƏ GÜLƏK

Eh atam!

Uşaqların ataları haqqında düşündükləri:

5 yaşında: Atam hər şeyi bilir.

10 yaşında: Atam çox şey bilir.

15 yaşında: Məndə atam qədər bilərəm.

20 yaşında: Əslində atamın bildiyi bir şey yoxdur.

30 yaşında: Atam nə də olsa bəzi şeyləri bilir.

40 yaşında: Bir də atamın fikrini soruşsam heç pis olmaz.

50 yaşında: Atam hər şeyi bilir.

60 yaşında: Eh atam həyatda olsaydı, özüylə danışsaydım.

hansı qitəyə bənzəyir?

- Mən nə bilim, oğlum.
- Avropaya.
- Nə danışsın?
- Avropa beş qitənin ən kiçiyidir.

BİLİRSİNİZMİ?

Hər dəfə asqırdıqda ölümdən döndüyünüzü bilirsinizmi?

Ədəbə uyğun olsun deyə, asqırmağınıza mane olmayın. Çünki asqırdığınız anda ağzınızdan və ya burnunuzdan yüksək təzyiqli bir hava çıxar. Siz buna əngəl olmaqla beyninizdəki damarlara zərər verə bilərsiniz. Bu da beyin iflicinə səbəb ola bilər. Bəs niyə asqırırıq? Burnumuzdakı allergiya çiçək tozu, duman, ətriyat kimi bir şeydən təsirlənirsə buna asqıraraq cavab verir. Bu bir refleksdir. Asqırdığımız zaman daha sağlam olduğumuz üçün Allaha şükür edib “Əlhamdülillah” deməliyik.

Hazırcavab

Beş nəfərlik süfrəyə bir qab paxlava gəldi. Boşqablara bölündü və Əliyə təsadüfən ən balaca tikə düşdü.

Coğrafiya fənnini yaxşı bilən Əli atasından soruşdu:

- Atacan, de görüm paxlavam

GÜL DÜŞÜN

LİFT

Bir gün Aydın
bir binaya girir.
Amma liftə
minmir,
gözləyir. Sadıq
gəlib Aydına
deyir:

- Kimi
gözləyirsən, liftə minsənə!
- Burda 4 nəfərlik yazılıb, mən
də üç nəfərin gəlməsini gözləyirəm.

Qabığı yaşıl, içi qırmızı
Bir baxaq, görək bu kimin qızı.

(qarpız)

Daşdandır, dəmirdəndir
Yediyi xəmərdəndir
Dünyaları doyurur
Özü doymaz nədəndir

(dəyirman)

Nə canı var, nə qanı
Beş dənədir barmağı

(əlcək)

Yağışlı havada göz qırpar

(şimşək)

TAPMACALAR

Xanım içəridə, saçı çöldə.

(qarğıdalı)

Kimin qarşısında hər kəs papağını
çıxarır?

(bərbərin)

Saat nə üçün təhlükəlidir?

(içində əqrəbi olduğu üçün)

Mən əvvəldən azad idim

Tarlalarda bəy idim

Evdə saraldım-soldum

Beli bağlı qul oldum.

(süpürgə)

Yer altında evləri

Əyri-üyrü yolları

(qarışqa)

BABƏK MƏMMƏDZADƏ

İLK BAHAR

Lopa-lopa yağan qarı pəncərədən seyr edən kiçik qız artıq yağan son qar olduğunu bilirdi, ancaq yenə də bir an öncə baharın gəlməsini istəyirdi, çünki baharda yaşıl otlar üzərində top oynayıb, ip tullanırdı, yorulduğu zaman mis qoxulu çəmənlik üzərinə uzanıb dinlənirdi. O, xəyalları qurarkən anasının səsi ilə özünə gəldi. Anasına qurduğu bahar xəyallarını danışdı, anası da həyacanla dinlədi. Günlər keçdi və nəhayət bahar gəldi. Anası kiçik qızının qışda danışdıqlarını xatırlayaraq ona bir hədiyyə etdi. Səhər erkəndən qalxıb gəzinti üçün hazırlandı. Kiçik qızını da alaraq gəzintiyə getdilər. Kiçik qız ürəyi istədiyi qədər oynadı və əyləndi, xəyalındakı kimi çəmənliyin üzərinə yata-raq dinləndi, eyni qışda xəyal etdiyi kimi.

BÖYÜK DOVŞAN VƏ BALACA DOVŞAN

Biri var idi, biri yox idi bir dovşan var idi. Bu dovşanın anasını və atasını ayı yemişdi. Dovşan bu hala çox kədərlənmiş və ağlamışdı.

Bir düşünmüş, ağlamaq-üzülməklə nəyi dəyişdirər, ölən geri gəlməz deyilmi? Mən çox yaxşı dostluq edərdəm, gedib dost axtarım dedi və axtarıb tapdı. O da dovşan, mən də dovşan. Mənimlə dost olarsan?

–Əlbəttə.

Və dost oldular. Balaca dovşan soruşdu:

-Sənin ananın və atanın adı nədir?

-Mənim anam və atam yoxdur.

Balaca:

- Çox kədərləndim, gəl gəzək.

Böyük dovşan yolda düşündü, xəyallarım gerçək oldu, dost istəyirdim, oldu. Yalnız qalmaq istəmirdim, yalnız qalmadım.

Böyük dovşan və balaca dovşan ömürlərinin sonuna qədər dost oldular.

